

ТРОСТЯНЕЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВІДДІЛ ОСВІТИ

РАЙОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

БІБЛІОТЕКА ПЕДАГОГА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

Випуск 19

м. Тростянець
2011

Компетентнісний підхід до навчання молодших школярів. Науково-методичний збірник. Серія «Бібліотека педагога». Випуск 19.

Упорядники:

- Волочаєва Л.А., завідувачка районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації;
- Пояркова С.О., методист з початкового навчання районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації.

Комп'ютерна верстка та дизайн:

- Сумцов Д.О., методист з інформаційно-видавничої діяльності інформаційно-методичного центру районного методичного кабінету відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації.

Використані джерела:

<http://www.allbest.ru>
<http://www.mon.gov.ua>
<http://www.osvitaua.com>

Надруковано в інформаційно-методичному центрі районного методичного кабінету
відділу освіти Тростянецької райдержадміністрації

Тираж: 30 примірників

Державний стандарт початкової загальної освіти	4
▪ Загальні положення	4
▪ Базовий навчальний план	6
▪ Освітня галузь “Мови і літератури”	7
▪ Освітня галузь “Математика”	9
▪ Освітня галузь “Природознавство”	9
▪ Освітня галузь “Суспільствознавство”	10
▪ Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”	11
▪ Освітня галузь “Технології”	11
▪ Освітня галузь “Мистецтво”	12
▪ Базовий навчальний план. Додаток 1 до Державного стандарту	13
▪ Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Додаток 2 до Державного стандарту	14
Компетентнісний підхід до навчання молодших школярів	36
▪ Теоретичні засади компетентнісного підходу до навчання	37
✓ Поняття компетентнісного підходу до навчання	37
✓ Структура компетентності	39
✓ Управлінська діяльність з упровадження компетентнісно-зорієнтованого підходу	41
▪ Впровадження компетентнісного підходу до навчання молодших школярів	43
✓ Вибір концепції модернізації освітнього процесу в початковій школі	43
✓ Умови реалізації компетентнісного підходу до навчання молодших школярів	44
✓ Використання різних навчальних технологій при компетентнісному підході у навчанні	49
✓ Оцінка освітніх результатів навчання школярів за новими навчальними програмами	50

«Компетентнісний підхід» – спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Загальні положення

Цей Державний стандарт початкової загальної освіти (далі — Державний стандарт), розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначає зміст початкової загальної освіти, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти.

У цьому Державному стандарті терміни вживаються у такому значенні:

1) громадянська компетентність — здатність людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;

2) ключова компетентність — спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

3) ключова компетенція — об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини (вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій);

4) компетентнісний підхід — спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна і предметна;

5) компетентність — набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;

6) компетенція — суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;

7) комунікативна компетентність — здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями;

8) міжпредметна компетентність — здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей;

9) міжпредметні естетичні компетентності — здатність орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва. Предметними мистецькими компетентностями, у тому числі музичними, образотворчими, хореографічними, театральними, екранними, є здатність до пізнавальної і практичної діяльності у певному виді мистецтва;

10) предметна компетентність — освоєний учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням;

11) предметна компетенція — сукупність знань, умінь та характерних рис у межах конкретного предмета, що дає можливість учневі самостійно виконувати певні дії для розв'язання навчальної проблеми (задачі, ситуації). Учень має уявлення, знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює;

12) предметна математична компетентність — особистісне утворення, що характеризує здатність учня (учениці) створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач;

13) предметна природознавча компетентність — особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин “людина — природа”;

14) соціальна компетентність — здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Державний стандарт складається з:

- Базового навчального плану початкової загальної освіти згідно з додатком 1 (далі — Базовий навчальний план);
- загальної характеристики інваріантної та варіативної складових змісту початкової загальної освіти;
- державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з додатком 2.

У результативній складовій кожної освітньої галузі Державного стандарту визначено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, які відповідають змісту і структурі предметних компетентностей.

Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

На основі цього Державного стандарту Міністерство освіти і науки, молоді та спорту розробляє навчальні програми, відповідно до яких здійснюється підготовка варіативних програм і підручників.

Базовий навчальний план

Базовий навчальний план визначає зміст і структуру початкової загальної освіти за допомогою інваріантної і варіативної складових, якими встановлюється погодинне співвідношення між освітніми галузями, гранично допустиме тижневе навантаження учнів та загальнотижнева кількість годин.

Інваріантна складова змісту початкової загальної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності. Інваріантна складова змісту початкової загальної освіти визначається за допомогою таких освітніх галузей, як “Мови і літератури”, “Математика”, “Природознавство”, “Суспільствознавство”, “Здоров'я і фізична культура”, “Технології” та “Мистецтво”. Виключення з інваріантної складової будь-якої з освітніх галузей порушує цілісність загальноосвітньої підготовки на рівні початкової освіти і наступність основної школи.

В інваріантній складовій Базового навчального плану визначено мінімально необхідну кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі.

Варіативна складова Базового навчального плану визначається загальноосвітнім навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів учнів та (або) побажань батьків, або осіб, які їх замінюють. У початкових класах варіативна складова включає години, які виділяються на вивчення навчальних предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять з учнями.

Вивчення предметів, включених до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень загальноосвітньої підготовки і соціально-особистісного розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Навчальне навантаження учнів складається з годин інваріантної і варіативної складових і не може перевищувати гранично допустимого рівня тижневого навантаження учнів, установленого Базовим навчальним планом та санітарно-гігієнічними нормами організації навчально-виховного процесу.

На основі Базового навчального плану, який визначає загальні засади організації навчально-виховного процесу у початковій школі, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту розробляє типові навчальні плани для загальноосвітніх навчальних закладів, у яких зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення навчальних предметів і курсів інваріантної складової. На основі типових навчальних планів навчальні заклади складають щоріку робочі навчальні плани, в яких конкретизується варіативна складова початкової загальної освіти з урахуванням особливостей організації навчального процесу.

Бюджетне фінансування загальноосвітнього навчального закладу здійснюється відповідно до встановленої базовим навчальним планом сумарної кількості годин інваріантної та варіативної складових з урахуванням можливого поділу класу на групи у процесі вивчення окремих предметів.

Освітня галузь “Мови і літератури”

Метою освітньої галузі “Мови і літератури” є розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва. Зазначена освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів.

Мова навчання (українська мова, мови національних меншин)

Метою вивчення української мови, мов національних меншин як мов навчання є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Особливість мови навчання полягає в тому, що вона є не тільки навчальним предметом, а і найважливішим засобом навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших предметів початкової загальної освіти.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів мотивації вивчення мови;
- забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма);
- формування комунікативних умінь;
- опанування найважливіших функціональних складових мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної і граматичної систем кожної з мов навчання;
- соціально-культурний розвиток особистості;
- формування вміння вчитися.

З урахуванням мети і завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Основною змістовою лінією є мовленнєва. При цьому мовна, соціокультурна і діяльнісна змістові лінії спрямовані на забезпечення мовленнєвої.

Мова вивчення (українська мова, мови національних меншин)

Метою навчання української мови як державної та інших мов як навчальних предметів є формування комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів початкової школи.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- створення позитивної мотивації до засвоєння знань;
- формування умінь і навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності;
- засвоєння елементарних знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні та достатні для формування мовленнєвих умінь і навичок;
- залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;
- сприяння інтелектуальному, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості.

Зміст навчання української мови як державної та інших мов як навчальних предметів визначається за такими змістовими лініями, як мовленнєва, мовна,

соціокультурна, які є взаємозалежними, взаємопов'язаними та спрямованими на формування ключових і предметних компетентностей.

Іноземна мова

Метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- правильна вимова і розрізнення на слух звуків, слів, словосполучень і речень;
- оволодіння найбільш уживаною лексикою у межах визначеної тематики і сфери спілкування;
- отримання уявлення про основні граматичні категорії мови, яка вивчається; розпізнавання відомого лексичного і граматичного матеріалу під час читання та аудіювання і використання його у процесі усного спілкування;
- розуміння на слух мовлення вчителя, однокласників, основного змісту текстів з використанням наочності;
- участь у діалогічному спілкуванні (вміння вести етикетний діалог і діалог-розпитування під час повсякденного спілкування);
- уміння коротко висловлюватися у межах тематики і сфери спілкування, що визначені для початкової школи, відтворювати напам'ять римовані твори дитячого фольклору;
- оволодіння технікою читання вголос, читання про себе навчальних та нескладних текстів, використання прийомів ознайомлювального та навчального читання;
- правильне написання слів, словосполучень, речень і текстів;
- засвоєння елементарних відомостей про країну, мова якої вивчається.

З урахуванням мети і завдань вивчення іноземної мови виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Літературне читання

Метою літературного читання є формування читацької компетентності учнів, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення літератури в основній школі.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів навички читання як виду мовленнєвої діяльності;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності; формування в учнів соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів;
- формування умінь сприймати, розуміти, аналізувати різні види літературних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять;
- розвиток мовлення учнів, формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань;
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- виховання потреби у систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку.

З урахуванням зазначеної мети і завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: коло читання, навичка читання, досвід читацької діяльності і літературна діяльність.

Освітня галузь “Математика”

Метою освітньої галузі “Математика” є формування предметної математичної і ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі.

Для досягнення зазначеної мети передбачається формування:

- цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які розв’язуються із застосуванням математичних методів, здатності розв’язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом;
- вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією; орієнтуватися на площині та у просторі; застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях і розуміти сутність процесу вимірювання величин;
- інтересу до вивчення математики, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до виконання математичних завдань; уміння навчатися.

В освітній галузі виділяються такі змістові лінії: числа, дії з числами; величини; математичні вирази, рівності, нерівності; сюжетні задачі; просторові відношення, геометричні фігури; робота з даними.

Освітня галузь “Природознавство”

Метою освітньої галузі “Природознавство” є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів природного середовища, здатна мислити, бережливо ставиться до природи, людей і самого себе;
- формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини;
- розвиток розумових здібностей учнів, їх емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування;
- забезпечення єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи з практичною природоохоронною діяльністю;
- засвоєння традицій українського народу у відносинах людини з природою;
- оволодіння доступними способами пізнання предметів і явищ природи та суспільства.

Освітня галузь “Суспільствознавство”

Метою освітньої галузі “Суспільствознавство” є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до етносоціального та соціально-культурного середовища, здатна розуміти значення життя як найвищої цінності;
- оволодіння способами діяльності та моделями поведінки, які відповідають загальноприйнятим нормам моралі та права;
- розвиток навичок взаємодії у сім’ї, колективі, суспільстві шляхом активного спілкування із соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, дотримання правил толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми у різноманітних життєвих ситуаціях;
- формування основ споживчої культури, вміння самостійно приймати рішення щодо власної поведінки.

Соціальна і громадянська компетентності як ключові мають міждисциплінарний характер, інтегруються за допомогою всіх освітніх галузей і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм.

Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”

Метою освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” є формування здоров’язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров’я та дбайливого ставлення до нього, розвитку особистої фізичної культури.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів знань про здоров’я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, взаємозв’язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
- формування та розвиток навичок базових загальнорозвивальних рухових дій;
- розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров’я і займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичну, соціальну, психічну і духовну складові здоров’я;
- виховання в учнів потреби у здоров’ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя; розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;
- набуття учнями власного здоров’язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров’я;
- використання у повсякденному житті досвіду здоров’язбережувальної діяльності для власного здоров’я та здоров’я інших людей.

Здоров’язбережувальна компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів початкових класів.

Здоров’язбережувальна компетентність формується шляхом вивчення предметів освітньої галузі “здоров’я і фізична культура” і передбачає оволодіння учнями відповідними компетенціями.

З урахуванням мети і завдань зміст освітньої галузі визначається за такими змістовими лініями: здоров’я і фізична культура.

Освітня галузь “Технології”

Метою освітньої галузі “Технології” є формування і розвиток в учнів технологічної, інформаційно-комунікаційної та основних компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві. Технології у початковій школі є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та здобуття професійної освіти.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини, світ професій, шляхи отримання, зберігання інформації та способи її обробки; здатності до формулювання творчих задумів, усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами;
- розвиток пізнавальної, художньої і технічної обдарованості, технічного мислення у процесі творчої діяльності, навичок ручних технік обробки

матеріалів, уміння користуватися технічною термінологією, художньою та графічною інформацією, вміння працювати з комп'ютером;

- виховання готовності до вирішення побутових питань шляхом застосування алгоритмів виконання технологічних завдань та навичок технологічної діяльності у практичних ситуаціях.

Зміст галузі “Технології” визначається за такими змістовими лініями: ручні техніки обробки матеріалів, технічна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво, самообслуговування та ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Освітня галузь “Мистецтво”

Метою освітньої галузі “Мистецтво” є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища;
- формування в учнів на доступному рівні системи художніх знань і вмінь, яка відображає цілісність та видову специфіку мистецтва;
- розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, їх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження та спілкування.

Зміст освітньої галузі “Мистецтво” визначається за такими змістовими лініями: музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), які реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів.

БАЗОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

<i>Найменування освітньої галузі</i>	<i>Кількість годин у класах на тиждень</i>				
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>разом</i>
Інваріантна складова					
Мови і літератури	8	9	9	9	35
Математика	4	4	4	4	16
Природознавство	2	2	2	2	8
Суспільствознавство			1	1	2
Здоров'я і фізична культура*	4	4	4	4	16
Технології	1	2	2	2	7
Мистецтво	2	2	2	2	8
Усього	21	23	24	24	92
Варіативна складова					
Додаткові години на вивчення предметів освітніх галузей та курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	2	2	2	2	8
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	20	22	23	23	88
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної та варіативної складових, що фінансується з державного бюджету (без урахування поділу класів на групи)	23	25	26	26	100

**Примітка.* Години, передбачені для фізичної культури освітньої галузі “Здоров'я і фізична культура”, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ
до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Освітня галузь “Мови і літератури”
Мова навчання (українська мова, мови національних меншин)

Мовленнєва лінія

Види мовленнєвої діяльності:

Аудіювання	уміти уважно слухати і розуміти текст, запам'ятовувати з одного прослуховування його фактичний зміст, послідовність подій, визначати основну думку висловлювання
Говоріння	уміти будувати діалог з урахуванням ситуації та учасників спілкування, дотримуватися норм етикету; переказувати прослухані або прочитані тексти; створювати монологічні висловлювання комунікативного характеру
Читання	уміти правильно та з розумінням читати тексти, які відповідають віковим можливостям учнів початкових класів
Письмо	уміти будувати письмові перекази і твори з уживанням виражальних мовних засобів, висловленням власної думки, свого ставлення до того, про що йдеться в переказі або творі, дотриманням каліграфічних вимог і правописних норм у межах вивченого матеріалу

Мовна лінія

Текст. Будова тексту. Типи текстів. Навчальні тексти різних стилів	знати основні ознаки тексту, його будову; вміти визначати тему та мету тексту, практично розрізняти типи і стильові особливості текстів; застосовувати здобуті знання про текст у процесі побудови власних висловлювань
--	---

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
Речення. Види простих речень за метою висловлювання та інтонацією. Головні і другорядні члени речення. Словосполучення. Однорідні члени речення. Звертання. Складне речення	знати основні ознаки речення; розрізняти і правильно інтонувати види речень за метою висловлювання та інтонацією; встановлювати логіко-граматичні зв'язки між членами речення; мати уявлення про словосполучення; розпізнавати та вживати однорідні члени і звертання в реченні; практично розрізняти прості і складні речення; застосовувати здобуті синтаксичні знання та уміння у власному мовленні
Слово. Лексичне значення слова. Навчальні словники різних типів	уміти пояснювати пряме і переносне значення слів, розпізнавати в текстах і пояснювати синоніми, антоніми, омоніми, найуживаніші фразеологізми; використовувати здобуті знання з лексики у власному мовленні; уміти користуватися навчальними словниками різних типів
Будова слова	знати назви значущих частин слова і вміти знаходити їх у словах (у нескладних випадках); розпізнавати і добирати спільнокореневі слова; застосовувати знання про будову слова в мовленнєвій практиці
Частини мови. Загальні відомості про граматичні категорії частин мови	знати назви та істотні ознаки частин мови; розрізняти самостійні і службові частини мови; розпізнавати частини мови в текстах; правильно вживати граматичні форми частин мови в усних і письмових висловлюваннях
Звукова і графічна системи мови в їх взаємозв'язку. Каліграфія. Техніка письма. Алфавіт	уміти розрізняти звуки і букви; орієнтуватися у звуковій системі мови; дотримуватися найважливіших орфоепічних норм літературної мови у власному мовленні; володіти графічною навичкою і технікою письма; знати алфавіт; розташовувати слова за алфавітом і знаходити в словнику потрібне слово
Правопис. Найуживаніші орфографічні та пунктуаційні правила (норми). Орфографічний словник	уміти каліграфічно і грамотно списувати і писати з голосу тексти з дотриманням вивчених правил орфографії і пунктуації; дотримуватися правил правопису під час побудови письмових зв'язних висловлювань; самостійно користуватися орфографічним словником для з'ясування правильності написання слова, його окремих форм; знаходити і виправляти орфографічні та пунктуаційні помилки

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Соціокультурна лінія

Тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу	знати і вміти записувати назву держави та її столиці; знати державні символи України; розуміти і пояснювати значення слів — назв предметів побуту, народних звичаїв; використовувати тематичні групи слів народознавчого змісту в мовленні
Фольклорні твори великої і малої форми	знати казки, пісні, прислів'я, приказки, загадки, лічилки; уміти доречно використовувати їх в усному і писемному мовленні для його увиразнення
Особливості національного мовленнєвого етикету. Правила мовленнєвої поведінки під час спілкування	знати формули національного мовленнєвого етикету і використовувати їх під час спілкування; дотримуватися правил етикету під час спілкування з представниками різних вікових груп і статусів
Соціальні ролі	уміти встановлювати елементарні комунікативні контакти під час виконання тих чи інших соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях

Діяльнісна лінія

Загальнонавчальні вміння і навички, зокрема навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні і творчі, контрольно-оцінювальні	уміти організовувати свою навчальну діяльність; самостійно користуватися підручником, довідковою літературою; виконувати мисленнєві операції: спостерігати, аналізувати мовні явища, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне, робити висновки; висловлювати і доводити власну думку; переносити знання та способи діяльності в нову ситуацію; проводити перевірку та самоперевірку усних висловлювань і письмових робіт, оцінювати результати навчання
--	---

Мова вивчення (українська мова, мови національних меншин)

Мовленнєва лінія

Аудіювання	уміти сприймати і розуміти мовні одиниці різного рівня, мовлення вчителя, нескладні за змістом тексти
Говоріння	уміти сприймати та будувати діалогічні і монологічні висловлювання у таких сферах спілкування, як особистісна, навчальна, соціально-побутова і світ

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
	природи
Письмо	уміти списувати, писати з голосу, складати тексти різних типів мовлення, дотримуючись правил орфографії та пунктуації
Читання	уміти читати (вголос і мовчки) правильно та виразно художні і навчальні тексти
Мовна лінія	
Мова як засіб спілкування і пізнання. Рідна, державна та інші мови	розуміти значення мови в житті кожного народу, української мови як державної
Звуки і букви	
Норми вимови і правопису	знати звукові та графічні відмінності мови навчання та української (інших мов), володіти нормами вимови і наголошення
Алфавіт	уміти позначати звуки буквами
Основні правила правопису	знати основні орфографічні правила та вміти їх застосовувати під час списування та письма з голосу; уміти писати з дотриманням вимог до швидкості письма
Орфографічний перекладний словники	та уміти користуватися алфавітом під час роботи із словниками, визначати значення слова за допомогою словників
Слово — частина мови	знати, що в кожній мові предмети, ознаки, дії, кількість називаються словами, які служать для зв'язку з іншими; знати слова мови, що вивчається як навчальний предмет, в межах зазначених тем спілкування; уміти доречно вживати слова і словесні формули залежно від ситуації уміти добирати антоніми і синоніми, розуміти багатозначність, переносне значення слів, знати, розуміти і вживати найпростіші фразеологізми

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
Будова слова	уміти визначати основу і закінчення, змінювати закінчення у зв'язку з іншим словом;
Основа і закінчення. Складові основи. Словотвір	уміти визначати складові основи, утворювати спільнокореневі слова
Морфологічні ознаки слова	уміти визначати і змінювати слова — різні частини мови залежно від їх зв'язку з іншими словами знати і вміти вживати сполучники, прийменники та частку “не”
Синтаксичні та пунктуаційні відомості. Словосполучення. Речення, його будова. Види речень за метою висловлювання і за інтонацією. Речення-репліки в діалогах	уміти утворювати словосполучення з прийменниками та без них уміти будувати речення, визначати головні та другорядні члени, встановлювати зв'язок між ними
Речення з однорідними членами. Способи зв'язку між ними	уміти будувати, поширювати, інтонувати речення, різні за метою висловлювання, вживати такі речення залежно від мети, ставити на письмі відповідні розділові знаки; уживати кличну форму іменників у питальних та спонукальних реченнях, ставити розділові знаки при звертанні уміти складати та інтонувати речення з однорідними членами (із сполучниками та без них), ставити розділові знаки
Текст. Тема і головна думка тексту. Будова тексту. Типи текстів	знати основні ознаки тексту, його будову; уміти визначати тему і мету (основну думку) тексту, практично розрізняти типи і стилеві особливості текстів; застосовувати здобуті знання про текст у процесі побудови власних висловлювань
Соціокультурна лінія	
Український соціум (державна, її символіка, народи, мови) Матеріальна та духовна культура народу, мова якого вивчається Народні традиції	знати назву держави, її столицю, державні символи; мати уявлення про традиції народу, мова якого вивчається; знати окремі фольклорні твори великих і малих форм; уміти встановлювати елементарні комунікативні контакти з однолітками і дорослими під час виконання тих або інших соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях, толерантно ставитися до думки інших, знаходити довідкову інформацію за

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

допомогою інформаційно-комунікаційних технологій

Іноземна мова

Мовленнєва лінія

Сфери спілкування

Особистісна

аудіювання

Тематичні блоки:

Про себе, родина, друзі, одяг, місце проживання, відпочинок і дозвілля

розуміти окремі знайомі слова і прості найбільш уживані фрази в ситуаціях повсякденного спілкування, а також невеликі за обсягом повідомлення та інструкції
розуміти зміст повідомлення в межах особистісної, суспільної та освітньої сфери

Їжа; основні продукти харчування; природа і погода; тварини; свята

розуміти інструкції і виконувати їх

Публічна

Тематичні блоки:

Подорожі, враження від подорожей, короткі відомості про країну (країни), мова якої (яких) вивчається

розуміти короткі прості пояснення, усне спілкування двох і більше людей; опис, сюжетні тексти, розповідь, повідомлення, пояснення, запрошення, оголошення в межах особистісної, суспільної та освітньої сфери спілкування

Освітня

читання

Тематичні блоки:

Навчання у школі, розпорядок дня, шкільні предмети, однокласники, види навчальної діяльності

читати і розуміти навчальні та нескладні адаптовані автентичні тексти, що стосуються особистісної, суспільної та освітньої сфери, а також тексти, що відображають особливості побуту, життя, культури країни, мова якої вивчається, та тексти з незначною кількістю незнайомих мовних одиниць, значення яких можна визначити за допомогою здогадки і словника, відповідно до вікових особливостей та інтересів учнів

говоріння

монологічне мовлення

уміти висловлювати коротке повідомлення у межах відповідної сфери спілкування, передавати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, коротко

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

висловлюючи своє ставлення до осіб, подій, явищ; описувати малюнок (серію малюнків), використовуючи у разі необхідності вербальні та невербальні опори

діалогічне мовлення

уміти спілкуватися із співрозмовником у межах відповідної сфери спілкування; будувати діалог з використанням основних зразків мовленнєвого етикету, прийнятого у країні, мова якої вивчається; робити запит нової інформації, використовуючи для цього запитання різних типів;

висловлювати емоції (радість, захоплення, подив, згоду, незгоду, сумнів) у зв'язку з почутим від співрозмовника; ставити запитання співрозмовникові з метою з'ясування або уточнення певної інформації у процесі спілкування, і відповідати на подібні запитання

обмінюватися репліками із співрозмовником
уточнювати зміст почутого в разі нерозуміння його

письмо

уміти правильно у письмовій формі з використанням у разі необхідності вербальних або невербальних опор, передати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, коротко висловлюючи своє ставлення до осіб, подій, явищ

описувати малюнок (серію малюнків), використовуючи у разі необхідності вербальні опори у межах відповідної сфери спілкування

Мовна лінія

Лексичні одиниці:	знати достатню кількість лексичних одиниць і уміти
однослівні форми та стійкі словосполучення	використовувати їх для вираження основних комунікативних потреб
у значеннях, визначених сферами спілкування	уміти правильно вживати граматичні структури та явища у простих реченнях (фразах) для задоволення
Граматичні структури та явища, що використовуються	простих повсякденних потреб у межах відповідної сфери спілкування
	у

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

простих реченнях (фразах) для задоволення повсякденних потреб у межах відповідної сфери спілкування

Соціокультурна лінія

Відомості, що належать до культурних цінностей свого та інших народів, морально-етичних норм, особливостей вербальної та невербальної поведінки, що сприяє формуванню умінь міжкультурного спілкування

уміти обмінюватися інформацією і висловлювати свої погляди простими мовними засобами; встановлювати соціальний контакт (вітання і прощання; знайомство; висловлювання вдячності, вибачення)

Діяльнісна лінія

Стратегії мовленнєвої діяльності, що спрямовані на виконання навчальних завдань і розв'язання життєвих проблем

уміти орієнтуватися в навколишньому середовищі та встановлювати соціальний контакт використовувати набуті знання, уміння та навички; оцінювати свої досягнення

Літературне читання

Коло читання

Дитяча література в авторській, жанровій, тематичній різноманітності:

орієнтуватися у колі дитячого читання, а саме:

твори усної народної творчості; твори видатних письменників-класиків, сучасних письменників України; зарубіжних письменників

знати прізвища письменників-класиків, письменників сучасної дитячої літератури та їх твори, з якими учні неодноразово зустрічалися у процесі навчання, основні теми дитячого читання; окремі жанри вивчених творів

художня література (малі фольклорні форми, казки (народні, літературні), легенди, вірші, оповідання, повісті, п'єси, байки);

розрізняти прозові, поетичні, драматичні, фольклорні та авторські твори

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

науково-пізнавальна,
енциклопедична література,
дитяча періодика

теми дитячого читання: про
рідний край, Батьківщину,
природу, дітей, сім'ю,
стосунки між людьми,
навчання, пригоди,
фантастика

знати, поважати державні національні символи,
культуру, національні традиції свого народу, інших
народів, які живуть в Україні та за кордоном
усвідомлювати морально-етичний зміст творів; роль
читання для пізнання навколишнього світу,
формування власної культури

Навичка читання

Спосіб, правильність,
усвідомленість читання,
засоби виразності усного
мовлення; розвиток темпу
читання вголос і мовчки

володіти повноцінною навичкою читання вголос і
мовчки як загальнонавчальним умінням: сприймати,
розуміти зміст творів (текстів) різних видів, виділяти в
них суттєву інформацію; читати вголос правильно,
плавно, цілими словами і групами слів з дотриманням
засобів виразності усного мовлення та основних норм
літературної вимови у темпі, який дає можливість
зрозуміти зміст твору (тексту); читати виразно
напам'ять вірші (уривки із прози) з дотриманням
мовних і позамовних засобів виразності

Досвід читацької діяльності

Способи опрацювання
текстів різних видів:
фактичний та основний
зміст твору; тема, основна
думка твору; структурний
аналіз текстів; види
переказу; постановка
запитань до тексту;
причиново-наслідкові
зв'язки між подіями,
вчинками персонажів;
діалог, дискусія за змістом
прочитаного (прослуханого)
Особливості опрацювання
художнього твору: жанрові
ознаки, засоби художньої
виразності; автор твору,
герої (персонажі) твору;
сюжет, власне ставлення до

уміти самостійно визначати тему, основну думку
літературного твору (навчального тексту); самостійно
ставити запитання за змістом прочитаного;
орієнтуватися у структурі художніх, науково-
художніх текстів; складати простий план;
встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між
подіями, дійовими особами; доводити власні
судження щодо прочитаного, спираючись на текст;
передавати (детально, стисло, вибірково) зміст тексту;
виділяти, розуміти засоби художньої виразності,
використовувати їх у мовленні під час переказу,
опису, характеристик; слідкувати за розвитком подій у
творі; визначати героїв; характеризувати персонажів
за їх вчинками, висловлювати до них своє ставлення;
висловлювати оцінювальні судження морального
змісту;
визначати основні ознаки понять, явищ, узагальнені
висновки у науково-художніх творах, навчальних
текстах; орієнтуватися у структурі навчального тексту

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
змісту прочитаного (прослуханого) Особливості опрацювання науково-художнього твору	(заголовок, підзаголовок, абзац, ілюстрація, схема, таблиця, виноска)
Самостійна робота з дитячою книжкою; книгознавча пропедевтика, вибір книжки, типи дитячих видань; елементи дитячої художньої, науково-художньої, навчальної книжки, їх призначення; робота з інформацією	уміти самостійно розрізняти типи дитячих видань (книжка-твір, книжка-збірка, періодика, довідкова література; визначати орієнтовний зміст дитячих книжок; здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань з використанням довідкових видань, дитячої періодики, орієнтуватися у підручнику за змістом; самостійно користуватися методичним і довідковим матеріалом підручника, складати коротку анотацію на прочитаний літературний твір, сприймати книжку як джерело поповнення знань
Спілкування за змістом прочитаного (прослуханого)	виявляти повагу до співбесідника, толерантність під час обговорення прочитаного (прослуханого) твору усвідомлено будувати зв'язні висловлювання, використовувати мовленнєві засоби з урахуванням комунікативної ситуації

Літературна творча діяльність

Розвиток творчої діяльності на основі прочитаного	мати уявлення про різні види творчого переказу; створювати свої варіанти розвитку сюжету твору, відтворювати в уяві картини життя, художні образи, зображені письменником
Самовираження особистості дитини у літературній творчості	уміти складати твори-мініатюри, художні описи за спостереженнями у природі, загадки, лічилки, казки, вірші; колективно та індивідуально інсценізувати художні твори, життєві ситуації

Освітня галузь “Математика”

Числа. Дії з числами

Лічба	розуміти сутність кількісної і порядкової лічби, використовувати кількісні і порядкові числівники
Натуральні числа. Число нуль	мати уявлення про натуральний ряд чисел, його властивості та про число нуль; називати, читати,

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
	записувати, порівнювати числа у межах мільйона на основі десяткової системи числення розуміти позиційний принцип запису чисел, досліджувати та моделювати числа на основі поняття про класи і розряди
Звичайні дроби	мати уявлення про утворення дробу, про чисельник і знаменник дробу; називати, читати і записувати дроби, порівнювати дроби з однаковими знаменниками; знаходити дріб від числа і число за значенням його дробу
Арифметичні дії з числами	розуміти зміст арифметичних дій додавання, віднімання, множення, ділення; знати назви компонентів і результатів арифметичних дій, взаємозв'язок між додаванням та відніманням, між множенням та діленням; знаходити невідомий компонент арифметичної дії; розуміти залежність результату арифметичної дії від зміни одного з компонентів знати таблиці додавання і множення одноцифрових чисел та відповідні табличні випадки віднімання і ділення; усно виконувати обчислення у межах ста та обчислення, які ґрунтуються на принципах десяткової системи числення застосовувати алгоритми письмового виконання арифметичних дій у межах мільйона, ділення з остачею; перевіряти правильність результатів арифметичних дій на основі їх взаємозв'язку; моделювати відношення різницевого і кратного порівняння чисел
Величини	
Довжина. Маса. Місткість. Час. Вартість. Площа	визначати довжини об'єктів навколишньої дійсності за допомогою різних одиниць вимірювання; мати уявлення про вимірювання маси за допомогою терезів, подавати масу в різних одиницях вимірювання; мати уявлення про вимірювання місткості та про літр як одиницю вимірювання; користуватися годинником і календарем як засобами вимірювання часу, подавати проміжки часу в різних одиницях вимірювання; мати уявлення про вартість та співвідношення між

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
	одинацями вартості в Україні; визначати периметр багатокутника; визначати площу фігури за допомогою палетки; застосовувати формули під час обчислення периметра й площі прямокутника; порівнювати й упорядковувати об'єкти за різними ознаками (довжиною, масою, місткістю, площею); замінювати одні одиниці вимірювання величини іншими, порівнювати значення однойменних величин, виконувати арифметичні дії з ними; застосовувати співвідношення між одиницями вимірювання величини під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач
Групи взаємопов'язаних величин	розуміти, що ситуації, які трапляються в навколишньому світі можуть описуватися трьома взаємопов'язаними величинами (вартість, ціна, кількість; відстань, швидкість, час); застосовувати правило знаходження однієї величини за двома іншими під час розв'язування сюжетних задач

Математичні вирази. Рівності. Нерівності

Числові вирази	мати уявлення про числовий вираз та його значення; встановлювати порядок виконання арифметичних дій у числових виразах, у тому числі з дужками; знаходити значення числових виразів; виконувати тотожні перетворення числових виразів відповідно до законів і з урахуванням властивостей арифметичних дій
Вирази із змінною	мати уявлення про вираз із змінною; розуміти залежність значення виразу із змінною від числового значення змінної; знаходити значення виразів за заданими значеннями змінних
Рівності та нерівності	розпізнавати, читати і записувати рівності та нерівності; розрізняти істинні та хибні числові рівності (нерівності); порівнювати значення числових виразів; добирати значення змінної у нерівностях
Рівняння	мати уявлення про рівняння з однією змінною; розв'язувати рівняння з однією змінною на основі взаємозв'язку між компонентами та результатами арифметичних дій; перевіряти правильність розв'язання рівняння

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Сюжетні задачі

Задача. Структура задачі. Загальні прийоми роботи із задачею мати уявлення про сюжетну задачу, виділяти її структурні компоненти; проводити семантичний аналіз тексту задачі та подавати його результати у вигляді схеми, рисунка, таблиці; складати план розв'язання складеної задачі, пояснювати вибір дій; записувати розв'язання задачі діями з поясненням, виразом або рівнянням; знаходити різні способи розв'язування задачі, визначати раціональний, перевіряти правильність розв'язання задачі; складати задачі за рисунком, схемою, математичним виразом, за практичними діями з предметами, задачі, аналогічні та обернені до розв'язаної

Прості і складені задачі розв'язувати прості сюжетні задачі, що розкривають зміст арифметичних дій, задачі на знаходження невідомого компонента дій, задачі, які містять відношення різницевого та кратного порівняння, задачі на знаходження частини від числа або числа за його частиною, задачі з пропорційними величинами; розв'язувати складені задачі, що є композицією з двох-чотирьох видів простих задач, задачі на знаходження четвертого пропорційного, задачі на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу, на одночасний рух двох тіл

Просторові відношення. Геометричні фігури

Просторові відношення визначати місце знаходження об'єкта на площині і в просторі; розкласти та переміщувати предмети на площині, вживати відповідну термінологію

Геометричні фігури на площині (точка, лінії, відрізок, промінь, кути, многокутники, коло, круг) визначати істотні ознаки геометричних фігур; називати елементи многокутників, кола та круга; зображувати геометричні фігури на аркуші в клітинку, будувати прямокутники; позначати геометричні фігури буквами латинського алфавіту; конструювати геометричні фігури з інших фігур; розбивати фігуру на частини

Геометричні фігури у просторі (куб, куля, циліндр, піраміда, конус) розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи; співвідносити образ геометричної фігури з об'єктами навколишньої дійсності

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Робота з даними

Таблиці, схеми, діаграми	мати уявлення про способи подання інформації; знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в таблицях, схемах, діаграмах; заносити дані до таблиць; використовувати дані для розв'язання практично зорієнтованих задач; під керівництвом учителя знаходити інформацію за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій
--------------------------	---

Освітня галузь “Природознавство”

Об'єкти природи	мати уявлення про природу, її складові, тіла, речовини, їх властивості; про різноманітність живих організмів (віруси, бактерії, гриби, рослини, тварини), особливості їх будови, росту, розвитку, процесів життєдіяльності та поведінки, про значення живих організмів у природі; про перетворення і збереження речовин і сонячної енергії у природі, про теплові процеси та енергоносії; про організм людини як єдине ціле розрізняти предмети неживої природи, організми, рукотворні об'єкти, агрегатні стани речовин; представників окремих груп організмів і деякі ознаки пристосування їх до навколишнього середовища; органи і системи органів людини розпізнавати явища природи, пояснювати їх причини розуміти значення сонячного світла і тепла на Землі застосовувати знання для охорони природи та збереження тепла і електроенергії у побуті
Взаємозв'язки в природі	мати уявлення про цілісність природи знати про добові та сезонні зміни у природі; причини їх періодичності встановлювати найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
Земля — планета Сонячної системи	мати уявлення про Всесвіт і Сонячну систему, форму і будову Землі, рух Землі навколо осі і навколо Сонця, про материки і океани, особливості їх природи, населення Землі; орієнтуватися на місцевості; працювати з планом, глобусом і картами
Україна на планеті Земля	мати уявлення про розташування природних зон на території України, особливості їх природних умов, рослинного і тваринного світу знати розташування України на глобусі, карті світу, півкуль і Європи розрізняти за умовними знаками основні форми земної поверхні, моря, найбільші річки та озера України розпізнавати найхарактерніші рослини і тварини своєї природної зони
Рідний край	мати уявлення про особливості погоди своєї місцевості знати розташування рідного краю на карті України розпізнавати форми земної поверхні на місцевості
Охорона і збереження природи	мати уявлення про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану навколишнього середовища, про охорону об'єктів неживої і живої природи знати про значення Червоної книги і заповідних територій для охорони природи виконувати правила поведінки у природі; брати участь у природоохоронній діяльності; дотримуватися народних традицій у ставленні людини до природи
Методи пізнання природи	вести спостереження за предметами і явищами неживої природи та їх змінами, за організмами, їх поведінкою проводити досліди з метою пізнання властивостей тіл і речовин, виявлення особливостей росту, розвитку і поведінки організмів уміти фіксувати результати спостережень і дослідів; користуватися приладами, необхідними для пізнання природи, таблицями, діаграмами, схемами

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Освітня галузь “Суспільствознавство”

Людина як особистість	мати уявлення про цінність моральних якостей; виявляти і оцінювати їх у життєвих ситуаціях, усвідомлювати людину як біологічну і соціальну істоту, її відмінності від інших живих істот, неповторність і самоцінність кожної людини застосовувати набуті знання для вироблення рис характеру, які забезпечують життєвий успіх (наполегливість, старанність, працелюбство, моральність)
Людина серед людей	мати уявлення про правила співжиття та взаємодію людей у родині, колективі, суспільстві; про загальновизнані права людини та рівноправність, взаємні обов’язки батьків і дітей; про основні правопорушення, поширені серед дітей, юридичну відповідальність за них усвідомлювати відповідальність за свої вчинки; дотримуватися моральних вимог суспільства; застосовувати їх у спілкуванні з іншими людьми, узгоджувати власні потреби з потребами інших людей для розв’язання конфліктів
Людина в суспільстві	мати уявлення про Конституцію України, державний устрій, головні історичні події, традиції і звичаї українського народу, основні пам’ятки; знати свій родовід, історію і традиції своєї школи; національну символіку і державні символи; основні права та обов’язки громадянина; виявляти повагу до громадянських цінностей та приватного життя інших людей; активно взаємодіяти з ними у громадській сфері, знати права споживача, виявляти інтерес до розв’язання проблем, які впливають на життя місцевих громад і країни в цілому, брати посильну участь у культуроохоронній діяльності краю бережливо і шанобливо ставитися до результатів людської праці; позитивно ставитися до себе, до інших, до життєвих перспектив; дотримуватися

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
Людина і світ	правил поведінки учня мати уявлення про різноманітність народів у світі, їх культур і звичаїв знати приклади винаходів людства, внесок українців у світову культуру, науку; усвідомлювати необхідність толерантного ставлення до різних країн і народів

Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”

Здоров’я

Здоров’я людини	знати складові здоров’я; усвідомлювати вікові зміни в організмі дитини; здоров’я як єдине ціле; взаємозв’язок організму людини з природним і соціальним оточенням; розпізнавати ознаки здоров’я; виявляти та оцінювати їх у життєвих ситуаціях; розуміти вплив основних природних і соціальних факторів та фізичної активності на здоров’я; пояснювати значення здоров’я для життя людини; застосовувати правила здорового способу життя та безпечної для здоров’я поведінки; правила надання посильної допомоги хворому
Фізична складова здоров’я	знати про необхідність рухової активності, правила харчування, особистої гігієни, загартовування, розпорядку дня уміти встановлювати взаємозв’язки між руховою активністю, харчуванням, загартовуванням, розпорядком дня і здоров’ям застосовувати правила рухової активності, харчування, гігієнічного догляду за тілом, загартовування, праці та відпочинку
Соціальна складова здоров’я	знати функції сім’ї щодо збереження і зміцнення здоров’я; права дитини на здоров’я в сім’ї та суспільстві правила поведінки у конфліктних ситуаціях; Правила дорожнього руху, безпечної поведінки у навколишньому середовищі; медичні заклади свого населеного пункту

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
	керувати собою і розв'язувати життєві конфлікти, протистояти негативному впливу оточення; дотримуватися безпечної поведінки щодо ВІЛ та туберкульозу розпізнавати різні види небезпечних ситуацій та повідомляти про них служби захисту населення; встановлювати взаємозв'язок між природними та соціальними факторами і здоров'ям безпечно поводитися у навколишньому середовищі; моделювати відповідні життєві ситуації розуміти індивідуальність здоров'я; відмінність і схожість дівчаток і хлопчиків усвідомлювати значення толерантних стосунків між людьми для здоров'я; застосовувати набуті корисні звички правила розв'язання конфліктів, безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях та видах діяльності, надання першої допомоги за незначних травм; настанови щодо гуманного ставлення до людей, які мають проблеми із здоров'ям
Психічна та духовна складові здоров'я	називати види емоцій; індивідуальні особливості характеру, пам'яті знати про вплив емоцій, настроїв, почуттів, рис характеру на власне здоров'я та здоров'я інших; вплив творчості і народних традицій на здоров'я розпізнавати основні емоції у себе, в інших людей, словесно їх пояснювати встановлювати взаємозв'язок між емоціями та станом здоров'я контролювати власні емоції розуміти та оцінювати у життєвих ситуаціях емоції та почуття як умови, що сприяють збереженню життя і зміцненню здоров'я застосовувати поради щодо здійснення контролю за емоціями, формування рис характеру

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
	народні традиції щодо здорового способу життя
	Фізична культура
Основи знань з фізичної культури	мати уявлення про: фізичну культуру як засіб підвищення функціональних можливостей організму, складову здорового способу життя; фізичні вправи та їх вплив на фізичний розвиток людини; історію олімпійських ігор; основні прийоми та способи самоконтролю; спортивні традиції українського народу
	знати та дотримуватися правил рухливих ігор та безпеки під час занять фізичними вправами усвідомлювати вплив фізичних вправ на фізичний розвиток організму
Рухова діяльність:	
культура рухів з елементами гімнастики	виконувати організовуючі вправи виконувати загальнорозвивальні вправи для розвитку сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координації; вправи для формування правильної постави та запобігання плоскостопості елементи акробатики та рівноваги
пересування	пересуватися: ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазити та перелазити; на лижах, на ковзанах, вплав (за наявності відповідних умов)
вправи з м'ячем	виконувати вправи з малим та великим м'ячами; елементи футболу, баскетболу, гандболу
стрибки	виконувати стрибки із скакалкою, стрибки вниз і в висоту, стрибки у довжину, опорні стрибки
туризм	рухатися у похідному строю та долати перешкоди; обґрунтовувати визначення місця для відпочинку та туристичного бівуаку дотримуватися правил поведінки у туристичному поході застосовувати набуті знання та вміння під час активного відпочинку

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Освітня галузь “Технології”

Ручні техніки обробки матеріалів

Площинні (аплікація, художній розпис, мозаїка, витинанка)	виконувати аплікацію з паперу, тканини, інших природних, синтетичних матеріалів; художній розпис; мозаїку з природних та штучних матеріалів витинанки; ілюструвати творчий задум художньо-графічними зображеннями дотримуватися правил безпечної праці, правильних прийомів користування інструментами
Об’ємні (ліплення, пап’є-маше, оригамі)	виконувати: ліплення з пластиліну, глини, інших матеріалів; пап’є-маше посуду, ужиткових предметів; оригамі уміти образно формулювати творчий задум

Технічна творчість

Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій	знати назви та призначення деталей у технічних конструкціях уміти конструювати з деталей ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій
Моделювання предметів навколишнього середовища з різних матеріалів. Властивості матеріалів	виконувати просторове формотворення архітектурних споруд і предметів побуту добирати матеріали для моделювання з урахуванням їх властивостей поєднувати словесну, графічну і предметну інформацію у цілісній композиції

Декоративно-ужиткове мистецтво

Традиційні художні ремесла в Україні. Виготовлення атрибутів народних свят	мати уявлення про художньо-трудові традиції та ремесла на території України; виготовляти найпростіші атрибути народних свят: писанки, карнавальні маски, ялинкові прикраси, обереги
Виготовлення народної іграшки (ляльки)	виготовляти народну іграшку (ляльку) конструювати композиції за власним задумом і образною уявою

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

Самообслуговування

Самообслуговування побути	в мати уявлення про предмети домашнього побуту; про організацію процесу харчування та приготування їжі знати призначення та використовувати простий побутовий інвентар і прилади
	дотримуватися правил користування столовими приборами; уміти користуватися ножом для нарізання продуктів

Ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ)

Комп'ютер та його можливості	мати уявлення про можливості комп'ютерів, види діяльності, в яких використовується комп'ютер, основні частини комп'ютера та їх призначення
Інформація та інформаційні процеси	мати уявлення про те, як людина сприймає інформацію, збирає її, зберігає, опрацьовує, передає та використовує, а також про об'єкти та їх властивості, називає приклади властивостей конкретних об'єктів та значення таких властивостей
Використання комп'ютера	уміти вмикати та вимикати комп'ютер, вибирати об'єкти та переміщувати їх з використанням миші, відкривати та закривати вікна, запускати програму на виконання та закінчувати роботу програми, використовувати елементи керування
Комунікаційні технології	мати уявлення про Інтернет, основні послуги, уміти здійснювати простий пошук інформації, отримувати та надсилати електронні листи

Освітня галузь “Мистецтво”

Музична лінія

Твори музичного мистецтва. Елементи музичної мови, прийоми музичного розвитку. Музичні жанри і форми. Засоби виконання музики	мати уявлення про мову музики, прийоми її розвитку, основні музичні жанри, форми, засоби виконання; народну і професійну музику, її взаємозв'язок з іншими видами мистецтва, музичні традиції рідного краю
Практична музична	розуміти виражальні засоби музики, її значення у житті людей, культурному середовищі

<i>Зміст початкової загальної освіти</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
--	--

діяльність. Взаємозв'язок музики з іншими видами мистецтва

уміти інтерпретувати зміст музичних творів (засобами слова, малюнка, пластики); висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати свої почуття та думки у практичній музичній діяльності
застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання музики; вокально-хорові навички відповідно до правил співу; досвід творчого музичного самовираження

Образотворча лінія

Твори образотворчого мистецтва
Мова образотворчого мистецтва, його види, жанри. Інструменти, матеріали та художні техніки

мати уявлення про мову образотворчого мистецтва, його види і жанри; взаємозв'язок з іншими видами мистецтва; художні традиції рідного краю
розуміти особливості виражальних засобів образотворчого мистецтва, його значення у житті людей, культурному середовищі

Практична художня діяльність. Взаємозв'язок образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва

уміти інтерпретувати зміст творів образотворчого мистецтва; висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати власні почуття та думки у практичній художній діяльності

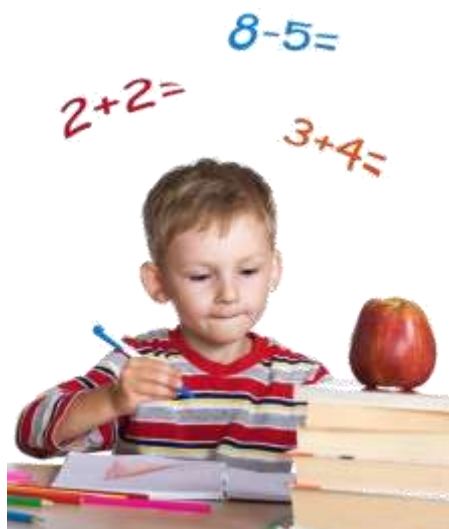
застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання художніх творів; основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, специфічні інструменти, матеріали, художні техніки у практичній діяльності

Мистецько-синтетична лінія

Види та мова танцювального, театрального та екранних мистецтв, їх місце у культурному середовищі, роль у житті людей

мати уявлення про види та мову синтетичних мистецтв
розуміти виражальні засоби мистецтва танцю, театру, кіно

уміти висловлювати естетичне ставлення до синтетичних мистецтв
застосовувати у спілкуванні найпростіші поняття і терміни щодо синтетичних мистецтв

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність і необхідність вивчення компетентісного підходу в системі освіти обумовлена постійно зростаючими вимогами ринку праці, стрімкими технологічними змінами, глобалізацією, у тому числі зростанням академічної і трудової мобільності педагогічних працівників.

Впровадження компетентісного підходу у школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти. Сучасний навчальний заклад має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню, необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань.

Сьогодні формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети освіти й цілі проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Держави формують освітню політику, спрямовану безпосередньо на їх інтеграцію в міжнародні співтовариства. Зокрема це стосується Болонської декларації.

У світлі приєднання України до Болонського процесу змін потребує процес навчання у всіх ланках освіти.

Важливим нині є не тільки об'єм знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у школяра та дорослої людини вміння вчитися. Це вміння формується шляхом компетентісно-орієнтованого підходу до навчання.

Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Компетентісно-орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром сучасних шкіл України.

Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально адаптованими, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

Обговоренню та дослідженню компетентісного підходу в сучасній освіті присвячені роботи О.В. Овчарук (про розвиток компетентісного підходу з точки зору міжнародної спільноти та перспективи його впровадження до вітчизняного змісту освіти) [19]; О.І. Пометун (про реалізацію компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн та його запровадження в українській освіті) [25]; О.І. Локшиної (про моніторинг рівнів досягнень компетентностей); О.Я. Савченко (про ключову компетентність – уміння вчитися) [31]; Н.М. Бібік (про рефлексивний аналіз

застосування компетентісного підходу) [3]; С.Е. Трубачевої (про умови реалізації компетентісного підходу в навчальному процесі); Л.І. Паращенко (про практичні підходи до формування ключових компетентностей). Реалізацією компетентісного підходу у практиці шкільних дисциплін займаються: С.Е. Трубачева (природничі); О.І. Пометун, Г.О. Фрейман (суспільствознавчі).

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ

■ Поняття компетентісного підходу до навчання

Компетентісно-зорієнтований підхід – один із нових концептуальних орієнтирів, напрямів розвитку змісту освіти в Україні та розвинених країнах світу.

На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, сприяє формуванню в особистості здатності швидко реагувати на запити часу.

Більшість учених підкреслюють, що поняття “компетенція” не зводиться ні до знань, ані до вмінь, ані до навичок, під цим терміном розуміється, передусім, коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. У межах своєї компетенції особа може бути компетентною або некомпетентною в певних питаннях, тобто мати компетентність (компетентності) у певній сфері діяльності. Одним із результатів освіти має бути набуття людиною набору компетентностей.

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісної освіти, впровадження компетентісного підходу – це найважливіша умова, що працює на підвищення якості освіти.

Компетентісний підхід в сфері освіти активно увійшов у країнах Європи та США на початку 80-х років. Безперечно, серед науковців немає єдиного підходу у визначенні цього поняття і є певні розбіжності у підходах та розумінні зазначеного терміну.

Аналіз тлумачення поняття “компетентність” у словниках означає:

- у перекладі з латинської означає “оволодіння знаннями, що дозволяють міркувати над чимось” [10];
- знаючий, авторитетний в певній галузі [2];
- у Великому словнику німецької мови як іноземної термін “компетентність” характеризується як здатність до дії, як уміння використовувати знання у практичній діяльності [7].

За визначенням експертів країн Європейського Союзу поняття “компетентність” слід розглядати як здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних стосунках – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. Компетентність – поняття, що логічно походить від ставлень до цінностей та від знань до вмінь [1].

Поняття компетентності відповідно до Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить в собі знання, вміння та навички і ставлення, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [11].

С. Бондар подає таке визначення: “Компетенції – це здатність розв’язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів” [5, с. 9].

О.Є. Лебедев [20] визначає компетентність як “індивідуальну характеристику ступеня відповідності вимогам професії” [19, с. 3]. Зрозуміло, що основний акцент переноситься тут на професійну складову компетентності. У такому ж напрямку пропонує визначення Дж. Равен: “Компетентність – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у певній галузі і яка включає вузькоспеціальні знання, уміння, способи мислення, а також відповідальність за свої дії” [13].

С. Шишов визначає компетенцію як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню. “Компетенція не зводиться ні до знань, ні до навичок, бути компетентним не означає бути ученим чи освіченим”, наголошує він [37, с. 20].

В.В. Краєвський розмежовує терміни “компетентність” і “компетенція”, пояснюючи, що компетенція – у перекладі з латинської – це коло питань, щодо яких людина обізнана добре, пізнала їх і має досвід. Компетентність – це поєднання відповідних знань у визначеній галузі, здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й активно діяти в ній [6].

Компетентність у дослідженнях Ю.Г. Татур є якістю, характеристикою особистості, що надає їй право вирішувати, висловлювати судження в певній області. Основою цієї якості є знання, досвід соціально-професійної діяльності людини. Тим самим автор підкреслює збиральний, інтегративний характер поняття “компетентність” [12].

А. Савенко під компетенцією розуміє інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності [30, с. 40].

Щодо тлумачення “компетенція”, то Л.І. Фішман зазначає не тільки як знання та вміння в тій чи іншій галузі, і не тільки як сукупність окремих процедур діяльності, а як властивість, яка дозволяє людині здійснювати роботу в цілому [34, с. 13].

Як зазначає О.І. Пометун під “компетентнісним підходом” слід мати на увазі спрямованість освітнього процесу на формування ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу, на думку автора, буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [25, с. 65].

Компетентнісний підхід, як зазначає А. Андреев, на сучасному етапі переходить із стадії самовизначення в стадію самореалізації, коли заявлені ним загальні принципи і методологічні установи повинні підтвердити себе у різних прикладних розробках [1].

За визначенням Ісака Фруміна, компетентнісний підхід – це спроба дати відповідь на запитання, чому і як навчати. В освіті компетентнісний підхід реалізується як ключові компетентності, загальні предметні вміння, прикладні предметні вміння; життєві навички [15].

Н.М. Бібік аналізує компетентнісний підхід в освітньому процесі як переорієнтацію “з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі” і розгляд цього результату з погляду затребуваності в суспільстві, забезпечення спроможності випускника школи відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв’язання життєвих проблем, пошуку свого “Я” в професії, в соціальній структурі [3].

Компетентнісний підхід зумовлює зміни у підходах до формування змісту підготовки, визначення переліку навчальних дисциплін і скорочення їх кількості у навчальних планах, визначення компетентностей з кожного предмета і формування змісту кожного предмета та підбір необхідної для навчального процесу інформації.

Отже, компетентність необхідно розглядати як інтегровану, комплексну характеристику, що поєднує знання, уміння та навички, здібності і риси особистості, показники загальної культури, вміння виконувати обов’язки.

Набуття учнями системи знань, умінь та навичок спрямовано на формування їх компетенції. Тому компетентність і шляхи її формування слід розглядати як результат навчання.

▪ Структура компетентності

Складність, комбінаційність цього педагогічного явища зумовлює виокремлення певних структурних елементів поняття “компетентність”. Європейські експерти [19, с. 22] пропонують таку внутрішню структуру компетентності: знання; пізнавальні навички; практичні навички; відношення; емоції; цінності та етика; мотивація.

І.В. Родигіна запропонувала наступну схему компетентнісного підходу до навчання, де виділяє три основних компоненти компетентнісно-орієнтованого навчання: знання; уміння та навички, досвід творчої діяльності; емоційно-ціннісне ставлення (мотивація) (мал. 1).

Зміна акцентів у діяльності вчителів саме полягає у досягненні балансу між реалізацією всіх трьох компонентів на кожному з уроків. Якщо перші два пункти чітко регламентовані в рекомендаціях міністерством освіти і науки України, прописані в програмах навчання, критеріях оцінювання, то останній пункт (а саме – мотивацію учнів) відстежити на уроках дуже складно. Наскільки цілеспрямовано і продуктивно протікає психологічний процес може дати висновок тільки психологічна служба. В той же час знання про зміни рівня мотивації учнів класу допомагають учителю своєчасно

Мал. 1. Основні компоненти компетентнісно-орієнтованого навчання

скорегувати освітній процес, провести індивідуальну роботу.

Названо основні групи компетентностей, які можна охарактеризувати таким чином [3, с. 47]:

- соціальні (характеризують вміння людини повноцінно жити в суспільстві)
- брати на себе відповідальність, приймати рішення, робити вибір, безконфліктно виходити з життєвих ситуацій, приймати діяльність демократичних інститутів суспільства;
- полікультурні – не тільки оволодіння досягненнями культури, але й розуміння та повага до людей інших національностей, релігій, культур, мов, рас, політичних уподобань та соціального становища;
- комунікативні – вміння спілкуватися усно та писемно;
- інформаційні – вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;
- саморозвитку і самоосвіти – мати потребу і готовність постійно навчатися протягом всього життя;
- продуктивної творчої діяльності.

С. Шишов характеризує компетентність як можливість установа зв'язку між знанням та ситуацією, як здатність знайти процедуру (знання та дії), що відповідає проблемі [37, с. 20]. Він пропонує сукупність ключових компетентностей, як перелік певних дій чи вмінь: вивчати, шукати, думати, співробітничати, братися за діло та адаптуватися. Вивчати: вміти вирішувати проблеми; вміти використовувати власний досвід; самостійно займатися власною освітою. Шукати: добувати інформацію; вміти працювати з документами та класифікувати їх; консультиватися у експерта; працювати з різними базами даних. Думати: критично мислити; мати власну позицію та формувати власну думку; оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, оточуючим середовищем; вміти оцінювати твори літератури та мистецтва. Співробітничати: вміти співробітничати та працювати в групі; приймати рішення; вміти домовлятися; улагоджувати суперечки та конфлікти. Братися за діло та адаптуватися: нести відповідальність; вміти організовувати свою роботу; вміти знаходити нові рішення; довести гнучкість реагування на зміни в житті; бути стійким перед труднощами [37, с. 21].

Виходячи з цього переліку та концептуальних положень освітянських офіційних документів, можна дійти висновку, що компетентність дійсно є інтегрованим результатом навчання, який виходить за межі предметної складової навчання, який не вичерпується змістом певної дисципліни, засвоєнням знань та формуванням предметних умінь. Не випадково мова йдеться про життєві компетентності, адже названі вміння дійсно є життєвими, необхідними й у професійній діяльності, й у приватному житті без винятку будь-якій людині, не зважаючи на її вік, стать, освіту, фах, посаду, місце проживання, переконання та соціальний статус. Від сформованості цих умінь залежить, чи буде людина готовою до вимог життя, чи буде успішною, чи досягне тих вершин, які спроможна досягти, чи відбудеться як особистість.

Компетентний спеціаліст, компетентна людина – це дуже достойна перспектива. Запропоновано формулу компетентності [17]. Основними складовими є по-перше, знання, але не просто інформація, а швидко змінювана, динамічна, різноманітна, яку треба вміти знайти, відсіяти від непотрібної, перевести у досвід власної діяльності. По-друге, вміння використовувати це знання у конкретній

ситуації, розуміння, яким чином можна добути це знання, для якого знання який метод потрібний. По-третє, адекватне оцінювання - себе, світу, свого місця в світі, конкретного знання, необхідності чи зайвості його для своєї діяльності, а також методу його здобування чи використання. Ця формула логічно може бути вираженою таким чином: “Компетентність = мобільність знань + гнучкість методу + критичність мислення”.

Безсумнівно, людина, яка уособлює в собі такі достоїнства, буде вельми компетентним спеціалістом.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що певне просування у питаннях практичної реалізації положень щодо компетентності учнів може бути досягнуто за умови розуміння специфіки компетентності як загальної здатності, надпредметного утворення, системи життєвих вмінь та систематичної роботи вчителя, спрямованої на їх формування засобами навчального предмета через реалізацію діяльнісного підходу [20].

▪ **Управлінська діяльність з упровадження компетентнісно-зорієнтованого підходу**

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно-зорієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, які можна виміряти.

На думку багатьох науковців та експертів, створення умов для набуття необхідних компетентностей протягом усього життя сприятиме:

- продуктивності та конкурентності людини на ринку праці;
- розвитку вміння адаптуватися в мінливому світі.

Модель управлінської діяльності з упровадження компетентнісно-зорієнтованого підходу має проводитися постійно в декількох напрямках:

1. Широке обговорення проблеми ключових компетентностей на всіх рівнях, включаючи педагогів, учнів, батьків, науковців, широку громадськість.
2. Планування організаційно-методичних заходів на близьку й далеку перспективи.
3. Упровадження ключових компетентностей у зміст освіти, здійснення відповідного моніторингу якості освіти.

Компетентнісний підхід вимагає особистісної спрямованості при формуванні змісту освіти. Необхідно забезпечити реальну активність школярів у навчальному процесі. Йдеться перш за все про вибір елементів змісту освіти, профілю навчання, способу засвоєння, способу подолання труднощів у навчанні тощо.

Теоретичного й практичного опрацювання потребує проблема формування ключової компетентності “уміння учнів самостійно вчитися”. У працях О.Я.

Савченко зазначено, що вмiє вчитися той учень, який:

- сам визначає мету діяльності або приймає поставлену вчителем;
- проявляє зацікавленість у навчанні, докладає зусиль;
- організовує свою працю для досягнення результату;
- відбирає або знаходить відповідні знання та способи для розв'язання задачі;
- виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, прийоми, операції;
- усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалення;
- має вміння й навички самоконтролю та самооцінки [31, с. 4].

Як показує досвід, такі вміння розвиваються за умови цілеспрямованого спеціального формування кожного компонента. Цей процес потребує від методистів і педагогів глибокого аналізу можливостей програм та узгодження дій з реалізації принципу наступності всіх складових зазначеного ключового вміння.

Особливої уваги потребує мотиваційний компонент уміння самостійно вчитися.

Як відомо, мотиви спрямовують, організовують пізнання, надають йому особистісного значення. Внутрішня мотивація виникає поступово, у багатьох учнів вона нестійка і залежить від ситуації (цікаві завдання, розв'язання ситуативних завдань, змагальність, підтримка вчителя тощо).

Мотиви навчання в кожної дитини особистісні, індивідуальні. Працюючи з різними групами та окремими учнями, учителю необхідно бачити перспективи розвитку їхньої мотивації. Значущою для ефективної навчальної діяльності є мотивація, зумовлена інтелектуальною ініціативою та пізнавальними інтересами. Тому практична діяльність педагогів у процесі формування мотиваційної компетентності має будуватися на міжпредметній роботі, орієнтації на роботу в команді, індивідуалізації, проектно-зорієнтованій діяльності.

Відповідні мотиваційні складові мають бути закладені та розвиватись передусім у початковій школі. Саме там треба розвивати базові предметні вміння та вміння спільно розв'язувати проблеми.

Особистісна орієнтація освіти потребує змін у технологіях навчання на всіх ступенях школи. Має зростати питома вага тих технологій, які сприяють формуванню практичних навичок, пошуку й аналізу інформації, самонавчанню, самоорганізації, становленню ціннісних орієнтацій. Підготовка учнів до самоосвіти – надзвичайно актуальна проблема. Нагальною проблемою сучасної школи є створення умов, за яких кожен учень мав би змогу навчатися самостійно здобувати необхідну інформацію, використовуючи її для власного розвитку, самореалізації, для розв'язання існуючих проблем.

Щоб у процесі навчання відбувалося постійне нарощування самоосвітньої компетентності, необхідно забезпечити активну позицію учня в навчанні.

Очевидним є те, що проблеми оновлення змісту освіти та створення умов для формування мотивації навчання, готовності самостійно вчитися мають бути предметом обговорення на методичних і педагогічних нарадах.

Отже, ключові компетентності – це новий об'єкт оцінки якості освіти, важливий показник її ефективності.

Питання впровадження та вимірювання рівнів досягнення учнями компетентностей дуже складне, перспективне, потребує наукового підґрунтя та часу

для опрацювання. Але розпочинати цю роботу необхідно вже сьогодні, розраховуючи на перспективу.

Кожному навчальному закладу необхідно розробити стратегію впровадження і відслідкування ключових компетентностей у межах програми моніторингу якості освіти.

Це дозволить проаналізувати реальну ситуацію в кожному навчальному закладі й спрогнозувати подальшу діяльність. Система відслідкування ключових компетентностей у межах моніторингу якості освіти передбачає поетапну діяльність:

I етап – діагностико-прогностичний (вивчення проблеми, рівня сформованості компетентностей. Оцінка дидактичних і методичних можливостей кожного предмета щодо їх формування);

II етап – моделювання системи впровадження й відслідкування (конкретні дії, плани, контроль та оцінка діяльності й результативності на різних етапах);

III етап – визначення ефективності (полягає в оцінці як самої системи впровадження й відслідкування, так і якості кінцевого результату).

Для управлінських і методичних структур важливо визначитися з об'єктами та критеріями відслідкування.

Об'єкти:

- система впровадження ключових компетентностей в освітній процес;
- рівні засвоєння учнями ключових компетентностей.

Критеріями оцінювання мають бути перш за все:

- відповідність системи та рівнів засвоєння компетентностей учнями нормативно-правовій базі (стандарти, програми);
- відповідність системи та рівнів засвоєння статусу і потенціалу школи, її можливостям;
- відповідність запитам споживачів (соціум, особистість).

Отже, педагогічна технологія формування в учнів ключових компетентностей вимагає певних нововведень у навчально-виховний процес, управління ним та організацію методичної роботи на всіх рівнях. Це мають бути організаційні змістові та технологічні нововведення.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

▪ Вибір концепції модернізації освітнього процесу в початковій школі

Перша реакція багатьох освітніх установ, що бажають використати компетентнісний підхід, виражається у введенні в навчальні плани нових галузей знань. Такий адитивний (тобто пов'язаний з додаванням) підхід, реалізований за допомогою спеціальних програм та окремих курсів чи додаткових модулів у курсі, часто застосовується школами на початковому етапі внесення змін у навчальні плани. Він не спричиняє істотного перегляду традиційної та базової орієнтації самих

навчальних планів, не ставить під сумнів традиційні погляди та припущення, не вимагає нового мислення, не обумовлює створення нової концепції навчальних планів у світлі нових знань, результатів наукової праці та способів досягнення світу.

Існують різні концепції (підходи), які можуть використовуватись для вбудовування нового компонента в навчальні плани:

- метод корисних внесків, який полягає в тому, що у процес навчання додаються нові навчальні курси, де моделюються події (завдання), пов'язані з рішенням конкретних проблем, що відпрацьовують ті чи інші компетентності;

- адитивний підхід, що виражається в додаванні нового змісту у традиційні навчальні програми без зміни їхньої базової структури;

- трансформаційний підхід, за допомогою якого змінюються стратегії освіти (упроваджуються модульні, проектні, кейсові методи навчання - навчання через аналіз типізованих ситуацій), у результаті чого школярі отримують можливість розглядати проблеми, події, теми в перспективі, що допомагає їм зрозуміти, яким чином створюється знання;

- дієвий підхід - змінюється освітня програма в цілому (навчальні плани, навчальні програми, технології та оцінка досягнень школярів тощо), у результаті чого школярі вчаться приймати рішення з важливих цивільних, соціальних та особистих проблем, уживають дії, що сприяють рішенням таких проблем [9, с. 50].

Зміни в освітньому процесі відносяться до таких компонентів, як цілі навчання, зміст, освітні стратегії, оцінка досягнень (просування) школярів.

Рівні змін і компоненти взаємно перекриваються. Вони є для вчителя засобом вироблення підходу до впровадження в навчальний процес тих чи інших змін.

Будь-яка модель планування змін вимагає конструювання нових підходів до створення та трансформації навчальних програм. Звернемося до сучасних підходів до проектування навчальних програм.

■ Умови реалізації компетентнісного підходу до навчання молодших школярів

Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі передбачає дотримання низки дидактичних умов. Перша з них полягає в чіткому усвідомленні учасниками навчального процесу дидактичної специфіки, закладеної в поняття “компетентність” як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти.

Таке тлумачення пов'язане насамперед з тим, що перелік освітніх компетенцій розглядається як вимога, як задана соціальна норма освіченості учня, необхідна для його подальшого ефективного функціонування в певній сфері людської діяльності, а оскільки набуття цих компетенцій відбувається поступово в процесі навчання, рівень компетентності учня на різних етапах навчання буде різним. Таке бачення свідчить про рівневий характер компетентнісного підходу в навчанні, про

доцільність визначення певних послідовних рівнів у формуванні компетентності учнів.

Отримання позитивного кінцевого результату в навчанні передбачає періодичний контроль за його досягненням на певних етапах цього процесу. Нормативний результат сформованості компетентності учня також має передбачати контроль за послідовністю її формування з визначенням вимог до рівня сформованості компетентності учнів на кожному з етапів освітнього процесу. Ці рівні можуть бути співвіднесеними зі ступенями навчання в загальноосвітній школі. Наприклад, вимоги до освіченості учнів у початковій школі відповідатимуть елементарному рівню компетентності, тоді вимоги до освіченості учнів основної школи можуть бути співвіднесеними з базовим рівнем компетентності, а повна середня освіта – з загальноосвітнім рівнем компетентності школярів. Крім того, кожен з таких рівнів передбачатиме декілька етапів формування компетентності. Ці етапи, по-перше, мають бути пов'язаними з послідовністю формування досвіду учнівської діяльності відносно предметів і процесів сучасності; по-друге, віддзеркалювати хід навчального процесу: мотивацію навчання (усвідомлення учнем цілей і завдань), актуалізацію мінімально необхідного досвіду діяльності, вивчення нового матеріалу з відпрацюванням теоретичного і практичного навчально-інформаційних блоків, самоаналіз отриманих результатів та співвіднесення отриманих результатів з передбачуваними.

Залежно від виду компетенцій (предметні, соціальні, особистісні) шляхи та терміни їх формування в учнів різняться. Таке формування може бути спеціальним (безпосереднім) або контекстним (опосередкованим) і здійснюватись упродовж будь-якого часу – однієї навчальної теми або протягом всього терміну навчання в школі. З цього факту випливає наступна умова реалізації компетентнісного підходу в навчанні – це чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій учнів та до основних етапів їх формування.

Учасники навчального процесу мають чітко уявляти структуру освітньої компетенції або основні її інформаційні елементи, які необхідні учневі для набуття певного рівня компетентності. Якщо керуватись розумінням освітньої компетенції як системи знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня, структурованих навколо певної низки об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення ним подальшої продуктивної освітньої діяльності, то зовнішньою ознакою компетенції буде її специфічний предметний, загальнопредметний або соціальний характер, який впливатиме на обсяг знань, умінь і навичок учня та на глибину його досвіду діяльності, необхідних для формування певного рівня компетентності. За цією ознакою відбувається класифікація компетенцій учнів, що дає змогу визначити пріоритетні сфери їх формування (освітні галузі, навчальні предмети, змістові лінії) [5].

Третьою взаємопов'язаною з попередніми дидактичною умовою є послідовність реалізації компетентнісного підходу на різних етапах та рівнях формування змісту шкільної освіти.

Формування змісту освіти відбувається декількома етапами. Перший пов'язаний з проектуванням змісту й має три основних рівні. Рівень загального теоретичного уявлення, формами фіксації якого є розроблення теоретичної концепції змісту освіти, визначення його складу, структури, функцій.

Оскільки освіта розглядається як основа цілісного розвитку особистості

молодої людини та її соціального становлення в суспільстві, а зміст освіти виступає як педагогічно адаптований соціальний досвід, він має складатися з відповідних йому структурних складників, кожен з яких є певним специфічним досвідом і в кінцевому результаті може бути представленим у вигляді системи компетентностей. Керуючись тим, що соціалізація особистості відбувається в сферах діяльності, спілкування та самосвідомості, доцільно говорити про такі компоненти змісту шкільної освіти, як: інформаційно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний.

Інформаційно-діяльнісний компонент має бути комплексним і містити складники, що визначають різні аспекти формування компетентності особистості в процесі діяльності, зокрема: пізнавальна, ціннісна, технологічна, розвивальна.

Комунікативний компонент забезпечує формування досвіду спілкування особистості з іншими, рефлексивний – самопізнання, саморозвитку учня. Кожен компонент у змісті освіти як системному утворенні виконує певні тісно взаємопов'язані функції. Вони мають спонукати учнів проявляти й розвивати відповідні якості особистості: пізнавальні, творчі, організаторські, комунікативні та рефлексивні, – що стане основою для формування базових компетентностей особистості.

Основними принципами побудови особистісно-орієнтованого змісту шкільної освіти є такі: систематизація, фундаменталізація та гуманізація наукових знань у змісті шкільної освіти, діяльнісне спрямування змісту шкільної освіти та корисність знання для практичної діяльності людини, врахування єдності змістової та процесуальної сторін навчання, наявність основ метапредметного знання у змісті шкільної освіти як умова для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня.

Актуальним також на сучасному етапі розроблення змісту освіти є принцип урівненості в правах, або рівноправності всіх його компонентів. Це слід розуміти як унеможливлення заміни компонентів один одним, а отже, і їхніх функцій. Зокрема, наприклад, формування ціннісних орієнтацій не можна підмінювати знаннями про цінності, розвиток особистості – ототожнювати тільки з посиленням розумових здібностей дитини.

Наступний другий рівень – це рівень навчального предмета, де відбувається конкретизація складу, структури, функцій змісту шкільної освіти. Він фіксується у стандартах освіти, навчальних програмах та методиках викладання навчальних предметів. Для формування навчального предмета в стандартах освіти вирішальне значення мають його функція в загальній освіті та відповідність потребам і замовленням суспільства, які й визначають потребу внести його в навчальний план.

Теоретичне уявлення про навчальний предмет полягає в тому, що він визначається як цілісність, яка охоплює:

а) частину змісту, що підлягає вивченню, з переліком компетенцій як сукупності знань і способів діяльності, необхідних для вивчення певного кола предметів і процесів довкілля;

б) засоби для вивчення цього змісту учнями, для їх розвитку і виховання;

в) вимоги до рівня засвоєння навчального предмета з переліком провідних компетентностей учня, які передбачають його особистий досвід діяльності відносно предмета або процесу навколишньої дійсності [19].

Для забезпечення поступовості реалізації компетентнісного підходу в змісті шкільної освіти важливо, щоб на цьому рівні формування змісту, починаючи з вимог у Державному стандарті до освіченості учнів і випускників основної та

старшої школи, чільне місце займали вимоги до рівня компетентності учнів. Зокрема, в характеристиці освітніх галузей має зосереджуватися увага на пріоритетних компетентностях учнів, що їх вони повинні формувати. Далі, детальнішу їх характеристику з вимогами до рівня сформованості компетентності мають містити галузеві предмети та їх основні змістові лінії, окремо як для випускників основної школи, так і для старшої. Компетентності мають впливати на встановлення набору системних характеристик змісту шкільної освіти для проектування освітніх стандартів, навчальної та методичної літератури і, відповідно, відбиватись у критеріях оцінювання та вимірниках навчальних досягнень школярів та їх загальноосвітнього підготування.

Навчальні програми конкретизують обсяг і глибину системи освітніх компетенцій учнів. Навчальна програма – це освітній нормативний документ, побудований на основі системно-організаційної єдності цілей, цінностей, змісту освіти та вимог до рівня його засвоєння, а також умов організації навчального процесу (3). В тексті програми вказуються компоненти змісту освіти, які розподілені за роками навчання, за розділами чи темами, зазначено особистісні якості учнів, що їх треба розвивати, на основні види їхньої діяльності, фундаментальні освітні об'єкти, процеси, проблеми; культурно-історичні знання.

Програми містять вказівки щодо вироблення в учнів основних умінь і набуття досвіду самостійної навчальної роботи, з формування основ метазнань, форм рефлексії, які потрібні для підвищення ефективності навчального процесу, для підготування школярів до самоосвіти. В тексті програми має бути вказана та чітко дотримана поступовість формування предметних, загальнопредметних, метапредметних компетентностей учнів. До навчальних програм введено також розділ критеріїв оцінювання навчальних досягнень школярів, який допоможе вчителю позбутися формалізму в оцінюванні результатів навчання.

Третій рівень – це рівень навчального матеріалу, коли склад, структура й функції змісту освіти фіксуються у формі підручників та інших засобів навчання, тут здійснюється подальша конкретизація змісту навчального предмета [2].

Підручник – це книга або інший носій інформації, який є засобом для засвоєння змісту освіти й містить систематизований навчальний матеріал, передбачений навчальною програмою з певного предмета. Підручник є комплексною інформаційною моделлю, яка в своїй структурі містить три основні блоки:

1) вимоги до результатів роботи учня з підручником (до кожної теми чи розділу);

2) текстовий блок, який розподіляється на основний, додатковий та пояснювальний;

3) блок діяльнісного спрямування (питання і завдання на репродуктивну, творчу, емоційно-ціннісну, рефлексивну, контрольно-оцінну діяльність).

З погляду компетентнісного підходу підручник як навчальний засіб виконує такі основні функції: інформаційно-пізнавальну, дослідницьку, практичну, самоосвітню, які спрямовані передусім на сприяння формуванню та розвитку основних предметних і загальнопредметних компетентностей учнів. Забезпечення першої функції можливе завдяки тому, що джерелом інформації в підручнику є не тільки готовий опис будь-яких явищ, предметів або їх пояснень. У підручнику таку роль може також виконувати фотографія, малюнок, модель, діаграма, схема,

рекомендація, застосування спеціального коду, текст для програмованого навчання та тексти для контролю результатів, які стимулюють пізнавальну діяльність школярів.

Дослідницьку функцію підручник виконує, заохочуючи учнів самостійно розв'язувати проблеми, через поступове введення учнів у курс самостійного дослідження на доступному рівні, шляхом отримання певного мінімуму методологічного знання з будь-якого предмета, що особливо може бути популярним у підручниках природничого циклу.

Завдання підручника полягає не тільки в заохоченні учнів пізнавати дійсність, а й у підготовці їх до практичного застосування. Ця функція здійснюється через вправи й завдання, які дають змогу вдосконалювати різні практичні навички та стимулюють практичну діяльність.

Четверта функція – самоосвітня, забезпечується через формування в учня навичок самоосвіти, через створення умов для виявлення й розвитку його пізнавальних, технічних, природознавчих, художніх та інших здібностей, його зацікавленості в самостійному розв'язанні теоретичних і практичних проблем, через заохочення подальшого творчого пошуку.

Сучасний підручник має бути діяльнісно орієнтованим. У підручнику відбиваються всі компоненти змісту освіти, які спрямовують учнів на навчально-інформаційну, репродуктивну, творчу, емоційно-ціннісну, оцінну діяльність. Всі знання подаються відповідно до сучасного рівня розвитку науки, техніки та культури в обсягах, які чітко враховують вікові можливості школярів. Щоб опанувати відомі способи діяльності, потрібно сформувати в школярів передбачені програмою вміння й навички, для чого в підручнику розміщують питання і завдання, розраховані на відповідні способи діяльності:

1) предметні способи діяльності, характерні для відповідних наук і сфер діяльності людини (наприклад, діяльнісний зміст біології як навчального предмета передбачає способи природознавчої діяльності: закладання досліду, проведення спостережень, складання колекції й інші способи вивчення живої природи);

2) загальнопредметні способи діяльності (планування, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; визначати ціль і досягати її; ставити питання щодо спостережених фактів, шукати причини явищ, які відбуваються, демонструвати своє розуміння або нерозуміння стосовно проблеми, що вивчається; формулювати гіпотезу та перевіряти її слушність; працювати з книгою й іншими джерелами інформації, складати реферати; звітувати усно й письмово про результати свого дослідження, використовуючи комп'ютерні засоби й технології (текстові та графічні редактори, презентації);

3) способи рефлексивної діяльності: графічні, вербальні, емоційно-образні, які здійснюються через логічні, образні, інтуїтивні дії, що сукупно утворюють технологію навчання учня [33, с. 50].

Другий етап формування змісту шкільної освіти пов'язаний з його реалізацією, і тут основна роль відводиться вчителю. Цей етап має два основних рівні. Рівень процесу навчання, який полягає у впровадженні навчального матеріалу в навчальний процес з опорою на концепцію змісту освіти, його склад і структуру та функції навчальної діяльності як системи.

Цей рівень забезпечується через осмислення вчителем своїх дій у ході методичної рефлексії. Готуючись до уроку, вчитель має проаналізувати, як саме

навчальний матеріал уроку можна використати для розвитку в учнів як предметних, так і базових компетенцій. Для цього складається їх орієнтовний перелік, який разом зі структурними компонентами компетенції відтворюється в планах уроків.

▪ **Використання різних навчальних технологій при компетентнісному підході у навчанні**

У процесі модернізації початкової освіти, запровадження в ній компетентнісного підходу відбувається методологічна перебудова навчального процесу на принципах гуманізації і демократизації, спрямування його на особистісний розвиток молодших школярів, формування в них основних компетентностей.

Компетентнісний підхід в освіті розуміють як спрямованість навчального процесу на формування і розвиток основних компетентностей особистості. Це вимагає відходу від інформаційної спрямованості навчання і перенесення акценту із засвоєння нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування і розвиток у школярів здатності самостійно практично діяти, застосовувати індивідуальний досвід та досягнення у нестандартних, творчих, життєвих ситуаціях.

Організація повноцінної розумової навчально-пізнавальної діяльності учнів, для максимального забезпечення їхньої активності, стає можливою завдяки доцільному використанню різних навчальних технологій. Серед них:

- технологія організації навчального співробітництва (побудова навчання на основі активної взаємодії всіх учасників навчального процесу, де вчитель і учні виступають партнерами);
- технологія формування загальнонавчальних умінь і навичок молодших школярів (формування умінь самостійно здобувати знання, щоб успішно просуватися на всіх етапах навчальної діяльності);
- технологія диференційованого навчання (включення молодших школярів у навчальну діяльність відповідно до актуального рівня готовності і зони найближчого розвитку);
- технологія організації навчальної проектної діяльності (самостійна пошуково-творча діяльність учнів, яка може бути як індивідуальною, так і груповою, у процесі якої дитина вчиться не тільки здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці);
- ігрова навчальна технологія (побудова навчального процесу шляхом заохочення учня до навчання через участь у грі);
- технологія досягнення обов'язкових навчальних результатів (продуктивна організація навчання молодших школярів з метою досягнення цілей, що зазначені в Державному стандарті початкової загальної освіти).

Цілісне і систематичне впровадження сучасних навчальних технологій, як ознака інноваційної діяльності вчителя початкової школи дозволяє максимально спростити організацію навчального процесу.

На сучасному уроці потрібно раціонально організовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів. Для цього треба створити мотивацію:

- створити умови для виникнення внутрішньої потреби включення в навчально-пізнавальну діяльність на уроці (хочу);
- визначити зміст навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці (зможу);
- актуалізувати вимоги до учнів з боку навчально-пізнавальної діяльності (треба).

Мотивація має пронизувати весь процес навчання на уроці, а тому такий підхід дає змогу поступово перевести учнів з об'єкта в суб'єкт навчання, створюючи умови для прояву і розвитку їхніх природних здібностей.

Планувати організацію діяльності учнів потрібно поступово:

- актуалізація опорних знань учнів;
- робота над новим матеріалом (постановка утруднення, відкриття нового знання, засвоєння нового навчального матеріалу, що передбачає формування вмінь у відомих, нових умовах, а також на творчому рівні).

Плануючи організацію навчальної діяльності учнів вчитель свій мисленнєвий пошук має розбити на три частини:

1. Визначення навчальних завдань для актуалізації опорних знань учнів та їхнього життєвого досвіду (підготовка до вивчення нового матеріалу, здійснюється переважно в процесі виконання учнями системи вправ, які враховують особливості подальшої роботи).

2. Планування навчальних завдань для організації діяльності учнів щодо ознайомлення з новим матеріалом (відкриття нового знання).

3. Визначення завдань, які виконуватимуться з метою засвоєння нового навчального матеріалу. Їх доцільно добирати в такій послідовності:

- завдання репродуктивного характеру, які передбачають відтворення засвоєних знань (етап первинного закріплення);
- завдання з метою формування вмінь у знайомих та нових умовах (на цьому етапі доцільно планувати проведення самостійної роботи);
- завдання творчого характеру, які передбачають формування нестандартного мислення молодших школярів [28, с. 15].

Роль педагога полягає у тому, що він планує, організовує та здійснює корекцію навчальної діяльності учнів, тобто управляє процесом для досягнення мети. У цих умовах змінюється режисура уроку. Учні не просто слухають розповіді вчителя, а постійно співпрацюють з ним у режимі діалогу, висловлюють свої думки, діляться своїм розумінням змісту, обговорюють те, що пропонують однокласники, з допомогою вчителя ведуть відбір змісту, закріпленого науковим знанням.

■ **Оцінка освітніх результатів навчання школярів за новими навчальними програмами**

Сучасний урок передбачає здійснення контролю за якістю засвоєння навчального матеріалу протягом уроку, а на останньому контрольно-оцінному його етапі відбувається обговорення реалізації плану, рефлексія та самооцінювання діяльності учнів.

Сучасний урок, особливо в контексті компетентнісного підходу, змінює завдання оцінювальної діяльності як вчителя, так і учнів. Виникає потреба розвитку самооцінної діяльності учнів, яка передбачає побудову та аналіз відповідної особистої діяльності, міркування про якість роботи і про те, як її можна підвищити.

На сучасному уроці в оцінюванні беруть участь усі суб'єкти навчального процесу.

Важливого значення набуває самооцінка учнів. Оцінювання здійснюється не тільки з метою відстежити просування учнів у знаннєвому просторі, а й розвитку вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій учнів.

Оцінювати свою діяльність учень має за допомогою різних оцінювальних форм (балів, пелюстків, листочків, сніжинок, ялинок тощо) протягом уроку. Перевага такого підходу полягає в тому, що кожен отримує оцінку не за окремо виконане завдання біля дошки, а за всю роботу на уроці.

Такі підходи до оцінювання забезпечать учителю отримання інформації про вплив його діяльності на тих, для кого вона здійснюється. Фіксація учнем того, що відбувається з ним під час уроку, виступає для вчителя джерелом даних, спираючись на які він може коригувати свою діяльність.

Структурування навчальних досягнень за очікуваними результатами (учень знає, розуміє, знаходить, визначає, застосовує, оцінює тощо) є орієнтиром для здійснення контрольної-оцінної діяльності вчителя: визначення об'єктів контролю, часу здійснення, змісту перевірки тощо.

Контроль за навчальними досягненнями молодших школярів забезпечує зворотній зв'язок між учителем і учнями. Змістом контролю є виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень учнів, які структуровані у програмах, і представлені у вимогах до здійснення контролю і оцінювання за предметами.

Об'єктами контролю у процесі початкового навчання є предметні компетентності:

- знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними;
- вміння та навички застосовувати засвоєні знання;
- досвід творчої діяльності;
- ціннісні ставлення.

Основними функціями контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів є: мотиваційна, діагностувальна, коригувальна, прогностична, навчально-перевірювальна, розвивальна, виховна [15, с. 26].

Контроль і оцінювання в процесі навчання молодших школярів є одним із важливих засобів мотивації і стимулювання їх учбово-пізнавальної діяльності. Так, оцінка у поєднанні з іншими мотивами учіння сприяє розкриттю перспектив успіху дитини, створює і підтримує позитивний емоційний настрій, викликає бажання вчитися, сприяє формуванню адекватної самооцінки.

Діагностувальна функція контролю дає змогу учителеві виявити прогалини і помилки в знаннях і вміннях відповідно до поставлених цілей, з'ясувати причини їх виникнення і відповідно коригувати учбово-пізнавальну діяльність школярів та способи управління нею. Зауважимо, що в процесі контролю відбувається "коригування", а не "доучування".

Отримані результати контролю використовуються з метою прогнозування

шляхів удосконалення методики навчання предмета в цілому, передбачення засобів удосконалення результатів навчальних досягнень окремих учнів.

Навчально-перевірвальна функція контролю полягає насамперед у поліпшенні якостей знань та вмінь молодших школярів. Так, організація перевірки в логічній послідовності – з одного боку, та вимога повноти й обґрунтування відповідей – з іншого, забезпечують систематизацію і узагальнення засвоєного змісту. Спонукання дітей до використання результатів спостережень, прикладів з власного життя поглиблює і розширює їхні знання та вміння. Усне або письмове виконання перевірних завдань сприяє їх осмисленню, усвідомленню та закріпленню, застосуванню за зразком, за аналогією та у нових ситуаціях.

Контроль сприяє розвитку волі, уваги, мислення, пам'яті, мовлення учнів, їх пізнавальної активності і самостійності. У процесі контролю доцільно формувати вміння взаємо- і самоконтролю (взаємо- і самоперевірки, взаємо- і самооцінювання), взаємо- і самокоригування, що є одним із його найважливіших завдань, а також розвивати рефлексивні уміння, тобто здатність обмірковувати свої дії, критично оцінювати їх і свідомого ставитися до учіння.

Результати контрольно-оцінної діяльності мають велике виховне значення. Об'єктивно і методично правильно організований контроль розвиває пізнавальний інтерес і стимулює учнів до систематичної наполегливої праці, зумовлює формування важливих якостей особистості: відповідальності, здатності до подолання труднощів, самостійності.

У процесі перевірки й оцінювання необхідно досягати систематичності, об'єктивності визначення рівня навчальних досягнень учнів за основними вимогами відповідно до конкретних цілей та індивідуальних особливостей розвитку пізнавальних здібностей, мовлення, темпу роботи тощо.

Систематичність зумовлена, по-перше, дидактичною доцільністю здійснення контролю на всіх етапах процесу навчання, по-друге, необхідністю контролю за кожним учнем на кожному уроці, у зв'язку з психологічними особливостями розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів і оволодіння ними учбово-пізнавальною діяльністю, як провідним видом діяльності у молодшому шкільному віці.

Психологами доведено, що сам факт контролю як особливого виду діяльності, яка вимагає самостійності учнів та оцінювання їхніх досягнень, порушує "психічну рівновагу" дітей, збуджуючи або пригнічуючи їх. За таких обставин виявити справжній рівень навчальних досягнень досить важко. Індивідуальний підхід в процесі перевірки упереджує психологічне напруження дітей, створює умови для повного виявлення їх індивідуальних можливостей і об'єктивного оцінювання вчителем з урахуванням загальних вимог, що зазначені у програмі.

Об'єктивність контролю полягає у запобіганні вчителем суб'єктивних і помилкових оцінних суджень, які не відображають реальних досягнень учнів у навчанні. Об'єктивність контролю залежить від багатьох умов, найсуттєвішими серед яких є:

- а) чітке визначення загальних і конкретних цілей оволодіння учнями всіма компонентами змісту навчального предмета;
- б) наявність вимог до навчальних досягнень учнів з кожного предмета;
- в) обґрунтоване виділення об'єктів контролю (перевірки й оцінювання);
- г) адекватність цілей, змісту і способів перевірки вимогам програм і методик;

г) застосування науково обґрунтованих критеріїв оцінювання навчальних досягнень [15, с. 41].

У початкових класах вчителем застосовуються такі види контролю: поточний, періодичний, тематичний, семестровий, річний; державна підсумкова атестація.

Вибір видів контролю (перевірки й оцінювання), їх зміст, послідовність, взаємозалежність, час проведення визначаються специфікою навчальних предметів.

Поточний контроль здійснюється в процесі поурочного вивчення теми. Особливість цього виду контролю в тому, що він є компонентом процесу оволодіння навчальним матеріалом уроку. Це визначає його основні цілі: встановлення стану розуміння і первинного засвоєння учнями окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем уроків, закріплення знань, умінь і навичок, їх актуалізація перед вивченням нового матеріалу.

Результати поточної перевірки на самостійному етапі в структурі уроку оцінюються в оцінних судженнях або в балах. У процесі оволодіння новим змістом, тобто під час його засвоєння, систематизації й узагальнення, застосування нових знань, умінь і навичок, оцінка в балах виставляється тільки за достатньо повні і правильні відповіді.

Інформація, отримана в процесі поточного контролю, є основою для коригування методики роботи вчителя на уроці, запобігання відставання окремих учнів, коригування учіння, необхідною умовою досягнення поурочних цілей, враховується у планування наступних уроків.

Періодичний контроль має на меті визначення й оцінювання сформованості загальнопредметних умінь і навичок (аудіювання, читання, усне мовлення тощо), якими оволодівають учні в процесі вивчення окремих предметів. Цей вид контролю передбачає перевірку, що здійснюється періодично, шляхом організації фронтальної та індивідуальної діяльності школярів. Періодичність перевірки та вимоги до її змісту, оцінювання й обліку результатів конкретизуються в рекомендаціях з окремих предметів.

Тематичний контроль (перевірка й оцінювання) як правило здійснюється після опанування програмової теми чи розділу. У разі, коли тема розрахована на велику кількість годин, її розподіляють на логічно завершені частини – підтеми. Якщо ж програмова тема невелика за обсягом, то об'єднують з однією або кількома наступними темами. Отже, одиницями тематичного контролю з різних предметів можуть бути: програмова підтема, тема, кілька тем, розділ. Об'єднання програмових тем здійснюється не механічно, а з урахуванням логічної структури їх змісту, взаємозв'язку між темами. Тематичний контроль якісно відрізняється від поточного контролю тим, що спрямований на виявлення та оцінювання рівнів оволодіння певною, достатньо завершеною частиною навчального матеріалу відповідно до структурних елементів предметної компетентності.

Тематична оцінка виставляється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням усіх видів оцінювання за цей період (за результатами різних видів усних, письмових та практичних робіт учнів).

Семестрова оцінка виставляється за результатами періодичного і тематичного оцінювання.

Річна оцінка виставляється на основі семестрових оцінок.

Облік (фіксація) результатів контролю ведеться учителем в класних журналах

і табелях навчальних досягнень та відвідування школи.

Державна підсумкова атестація у початковій школі проводиться з метою визначення відповідності освітнього рівня учнів 4-х класів вимогам Державного стандарту початкової загальної освіти та готовності школярів навчатися в основній школі.

Усі види перевірки реалізуються за допомогою різних, але відповідних методів. Їх вибір зумовлюється насамперед особливостями змісту навчального предмета, його обсягом, рівнем узагальнення, віковими можливостями школярів.

Методи перевірки – це способи взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, спрямовані на виявлення та вимірювання змісту і рівня навчальних досягнень кожним учнем і класом в цілому.

У початкових класах застосовуються методи: усної перевірки (бесіда, розповідь учня); письмової перевірки (самостійні і контрольні роботи, твори, перекази, диктанти, графічні завдання тощо); практичної перевірки (дослід, практична робота, спостереження, заповнення таблиць, побудова схем, моделей, перфокарт тощо). Відносно новим є використання тестових завдань, які є стандартизованим засобом перевірки, який цілеспрямовано і економно у часі може кількісно виявити, що учень знає і вміє. Порівняльний аналіз результатів виконання науково обґрунтованих тестових завдань учнями одного класу, школи, району і т. ін. дозволяє об'єктивно виявити стан їх підготовленості, якість змісту, методик. Для перевірки у початкових класах можуть використовуватися тести і окремі тестові завдання різної складності, які змістовно охоплюють один предмет або кілька. Залежно від мети контролю тестові завдання можуть передбачати вибір однієї правильної відповіді (чи двох), конструювання відповіді, з'ясування правильності зв'язків між поняттями, встановлення послідовності тощо.

Виявлені під час перевірки результати учбово-пізнавальної діяльності учнів оцінюються.

Оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм. Оцінювання є особливою складовою контролю, а педагогічна оцінка – його результатом. Оцінка виражається в оцінних судженнях і висновках учителя, які є її якісними (словесними) показниками, або в балах, тобто кількісними показниками. Оцінні судження мають супроводжувати і виставлення балів. Рекомендується використовувати для розвитку самооцінної діяльності портфоліо учнівських досягнень, в якому накопичуються протягом певного часу результати виконання різних завдань, які переконливо ілюструють індивідуальний рух розвитку дитини. Це дозволяє учням аналізувати і порівнювати результати своєї праці, ставити особистісно значущі завдання, що зміцнює інтерес до навчання, виховує волю і старанність.

Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учнів, а не ступеня їх невдач.

Вчитель початкових класів повинен враховувати, що оцінка впливає на емоційний стан дитини, викликаючи як позитивні, так і негативні емоції, створюючи емоційний комфорт чи дискомфорт. Негативні емоції, як правило, зумовлені неаргументованою оцінкою.

У процесі навчання, зокрема, під час оцінювання, вчителю необхідно виявляти доброзичливість, терпіння, вимогливість поєднувати з індивідуальним підходом, а

нормативний спосіб оцінювання – із особистісним, порівнюючи виявлені досягнення дитини не тільки з нормою, але й з її попередніми успіхами.

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісної освіти, впровадження компетентнісного підходу – це найважливіша умова, що працює на підвищення якості освіти.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Компетентнісний підхід в сфері освіти активно увійшов у країнах Європи та США на початку 80-х років. Безперечно, серед науковців немає єдиного підходу у визначенні цього поняття і є певні розбіжності у підходах та розумінні зазначеного терміну.

Складність, комбінаційність цього педагогічного явища зумовлює виокремлення певних структурних елементів поняття “компетентність”. Європейські експерти пропонують таку внутрішню структуру компетентності: знання; пізнавальні навички; практичні навички; відношення; емоції; цінності та етика; мотивація.

У процесі модернізації початкової освіти, запровадження в ній компетентнісного підходу відбувається методологічна перебудова навчального процесу на принципах гуманізації і демократизації, спрямування його на особистісний розвиток молодших школярів, формування в них основних компетентностей.

Компетентнісно-орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром сучасних шкіл України.

Важливим нині є не тільки об’єм знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у школяра вміння вчитися. Це вміння формується шляхом компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыты философско-методического анализа/ А.Л. Андреев// Педагогика. – 2005. – №4. – С. 19-27.
2. Бермус А.Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании/ А.Г. Бермус Электронный ресурс Интернет – журнал "Эйдос". – 2005. – 10 сентября. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>. – Загол. з екрана.
3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування/ Н.М. Бібік// Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 47-52.
4. Білова К. Компетентнісна педагогіка/ К. Білова// Директор школи (Шкільний світ). – 2005. – №37. – С. 11-12.
5. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів/ С.Бондар// Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8-9.
6. Бондар С. Термінологічний аналіз понять "компетенція" і "компетентність" у педагогіці: сутність та структура/ С. Бондар// Освіта і управління. – 2007. – № 2. – С. 93-99.
7. Вакуленко О. Формуємо ключові компетенції учнів/ О.Вакуленко// Школа (Шкільний світ). – 2007. – № 11. – С. 11-15.
8. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці/ І.Гушлевська// Шлях освіти. – 2004. – №3. – С. 22-24.
9. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал освіти: проектні засади/ І.Єрмаков// Рідна школа. – 2006. – № 12. – С. 49-51.
10. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для ХХІ століття/ І. Єрмаков// Завуч (Шкільний світ). – 2005. – №19. – С. 13-16.
11. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования/ И.Зимняя// Дайджест пед. идей та технологій. – 2004. – №1-2. – С. 11-14.
12. Зінов'єва Т. Формування ключових компетентностей учнів/ Т. Зінов'єва// Директор школи (Шкільний світ). – 2005. – №42. – С. 19-21.
13. Клепко С. Різні структури ключових компетенцій/ С. Клепко// Управління освітою. – 2005. – №12. – С. 2-3.
14. Компетентнісно зорієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи: Міжнародна науково-практична конференція// Директор школи. – 2009. – № 1. – С. 3-8.
15. Кондакова А.М. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи/ А.М. Кондакова. – К.: Початкова школа, 2002. – 127 с.
16. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании/ О.Е. Лебедев// Школьные технологии. – 2004. – №5. – С. 3-12.

17. Мисюра Л. Формування життєвих компетентностей учнів початкових класів шляхом організації пошукової діяльності/ Л. Мисюра// Початкова освіта. – 2009. – № 5. – С. 70-73.
18. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів/ Т. Новікова// Початкова освіта. – 2008. – № 41. – С. 9-11.
19. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Освіта в контексті стратегічних завдань розвитку України/ О. Овчарук// Директор школи Україна. – 2005. – № 5. – С. 4-33.
20. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/ О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
21. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентісного підходу в сучасній освіті/ О. Онопрієнко// Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 32-37.
22. Осмоловская И. Ключевые компетенции в образовании: их смысл, значение и способы формирования/ И.Осмоловская// Директор школы. – 2006. – № 8. – С. 64-69.
23. Пастухова Н. Рівень сформованості компетентностей як новий освітній результат/ Н. Пастухова// Управління освітою (Шкільний світ). – 2008. – № 14. – С. 7-8.
24. Паук Л. Компетентнісний підхід до організації навчальної та ігрової діяльності молодших школярів в умовах модернізації освіти/ Л. Паук// Початкова освіта. (Шкільний світ). – 2009. – № 6. – С. 49-51.
25. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти /О.Пометун// Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 65-69.
26. Родигіна І. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання – генезис проблеми критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів/ І. Родигіна// Управління освітою (Шкільний світ). – 2009. – № 4. – С. 18-20.
27. Родигіна І. Формування основних груп компетентностей учнів: продуктивне навчання/ І.Родигіна Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – №1. – С. 27-28.
28. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. – Х.: Основа, 2005. – 96 с.
29. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/Pedagogika/visnyk/21_1/10_rud.pdf. – Загол. з екрана.
30. Савенко А. Аспекты компетентности/ А. Савенко// Директор школы. – 2004. – №6. – С. 40-48.
31. Савченко О. Уміння вчитися – ключова компетентність шкільної освіти/ О. Савченко// Освіта України. – 2006. – №62-63. – С. 4.
32. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти: Науково-методичний аспект/ Г.О. Сиротенко – Х.: Основа, 2003. – 96 с.

- ДЛЯ НОТАТОК

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Наша адреса:

Сумська обл., м. Тростянець,
вул. Червоноармійська, 53/в,
тел.: 5-19-02, 5-18-82, 5-16-91,
факс: (054-58)-5-18-82,
e-mail: viddil.osvitu@mail.ru
<http://education-trost.at.ua>